

OSZK HÍRADÓ

az Országos Széchényi Könyvtár lapja
XXXV. évfolyam – 1992. 11-12. szám

TARTALOM

KRÓNIKA

2. Eddig ismeretlen 56-os iratok az OSZK-ban (Somogyi Pálné)
3. Dr. Unger Ödön adománya az OSZK-nak
4. Az OSZK hírei
4. Schneller Károly (1927-1992) (Tóth Árpád)
7. Személyi hírek és változások

MUNKÁNKRÓL, KÉRDÉSEINKRÓL

7. A Volkswagen Alapítvány magyar könyvtári programja (Sonnevend Péter)
8. Az amerikai ajándékkönyvprogramokról (Kovács (D) Katalin)
9. Országos könyvtárközi kölcsönzési megbeszélés (Karácsonyi Rózsa)
10. Az OSZK Videotára (Bánfi Szilvia)
10. Nemzetközi konferencia Jeruzsálemben: Pergamen kéziratok konzerválása (Beöthyne Kozocsa Ildikó)
13. A Térképtár jelentősebb új szerzeményei 1992-ben (Patay Pálné)
14. Néhány szó a Gyarapítási Osztály belföldi csoportjának munkájáról (Kökössy Gabriella)
16. Csepp a tengerben (Sonnevend Péter)

KIÁLLÍTÁS

17. Finn írók. Fotó és könyvkiállítás (Spányi Balázné)
17. 200 éves a kolozsvári hivatásos magyar színháztörténeti Társaság. Kiállítás az OSZK Színháztörténeti Társaságban (Éger Veronika)

MUNKATÁRSAINKRÓL

18. Beszámoló V. Ecsegy Judit kandidátusi értekezésének vitájáról (P. Vásárhelyi Judit)
20. Beszélgetés Dr. Bogoly József Ágostonnal (Rózsa Mária)

TÁJÉKOZÓDÁS

21. Történelmi interjúk tára. Beszélgetés Hanák Gáborral (Pósa Zoltán)

SAJTÓFIGYELŐ

22. Könyvtárosnemzedékeket nevelt. Nyolcvanöt éves Kéki Béla. (Végh Ferenc)
23. A leghorvátabb magyar. Aktuális emlékezés Bajza Józsefre (Major Zoltán)
24. Könyvtárak reneszánsza. Ahol elengedhetetlen a központosság (Egressy Zoltán)

KÖNYVTÁRUNK ÉLETÉRŐL

26. Jogi természetű gondjaink (Dr. Kenyéri Katalin)
27. A vezetői pótlékról (Juhász Lászlóné)
27. Jubileumi jutalom
27. Az Olvasószolgálati és Tájékoztatási Főosztály közlése a fontosabb telefonszám- és szobaváltozásokról

SZERKESZTŐSÉGI ROVAT

28. Néhány szó az olvasóhoz (-I-a)

Címlapkép: A holt-tengeri pergamentekercsek egyike

KRÓNIKA

Eddig ismeretlen 56-os iratok az OSZK-ban

Az elmúlt év végén értékes dokumentum – másolatokkal gazdagodott könyvtárunk. Az utóbbi hetekben gyakran Jelcin-iratokként emlegetett orosz nyelvű xerox másolatokat Borisz Jelcin orosz elnök adta át Göncz Árpád köztársasági elnöknek 1992 novemberi budapesti látogatása alkalmával. A dokumentumokat, amelyeket a moszkvai levéltáraknak az 1956-os októberi forradalomra

vonatkozó forrásanyagából válogattak, a Magyar Tudományos Akadémia 56-os kutatóintézetében helyezték el. Juhász Gyula könyvtárunk főigazgatója 1992 november 16-án vette át ezeket, miután könyvtárunk őrzi az 56-os intézet kéziratanyagát. Az átvételkor aláírt megállapodás az iratok kutathatóságára is kitér:

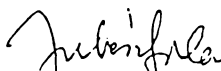
A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG
ELNÖKE

A Magyar Tudományos Akadémia és az Országos Széchényi Könyvtár nevében a Tudományos Akadémia 56-os Kutató Intézetének az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött külön gyűjteményében történő elhelyezése céljára a mai napon átvettünk 47 db iratot (a mellékelt lista szerint), amelyet Borisz Nyikolajevics Jelcin adott át Göncz Árpád köztársasági elnöknek azzal a kéréssel, hogy szabad kutatás céljára 1956 hiteles történetének megállapítása érdekében bárki használhassa, az iratanyag használatára vonatkozó kutatási szabályoknak megfelelően.

Budapest, 1992. november 16.

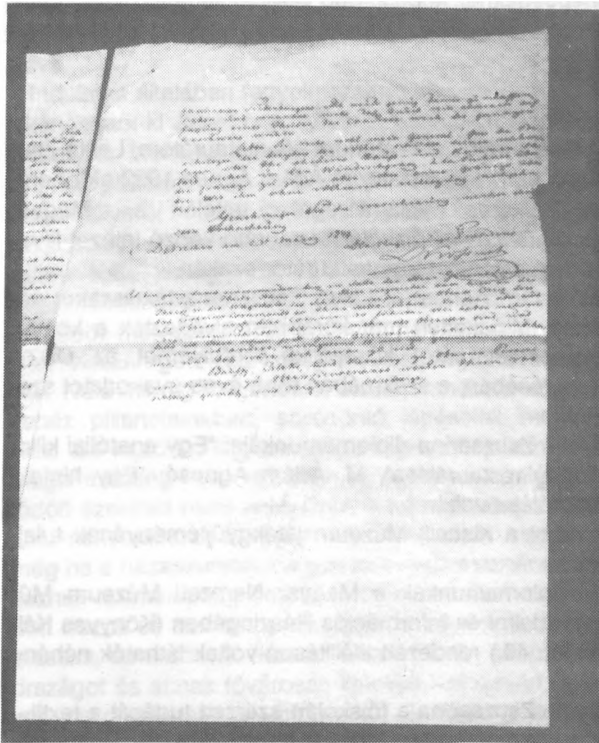

(Göncz Árpád)

(dr. Kosáry Domokos)
a MTA elnöke

(Juhász Gyula)
akadémikus

Örvendetes hír: az 56-os intézet a hazai gyakorlatban páratlan gyorsasággal lefordította és kiadásra előkészítette a teljes iratanyagot. A kötet a Századvég kiadó gondozásában február elején jelenik meg a könyvpiacón.
Somogyi Pálné

Dr. Unger Ödön adománya az OSZK-nak

Dr. Unger Ödön, Angliában élő neves magyar származású műgyűjtő az Országos Széchényi Könyvtárnak ajándékozta Kossuth Lajos levelét az erdélyi hadjáratról. Az öt oldalas, német nyelvű levél 1849. március 22-én kelt Debrecenben, címzettje Bem József tábornok. Az adományt Juhász Gyula akadémikus, főigazgató vette át a Kézirattár számára.

AZ OSZK HÍREI

1992. december 14-én tartotta utolsó ülését a **Főigazgatói Kollégium**, melyen a következő, 1993. évi munkatervet vitatta meg. Ezt követően az Olvasószolgálati és Tájékoztató Főosztály előterjesztésében a könyvtárhasználati útmutató (olvasóknak szánt) tervezete került napirendre, amelyet jelenlegi, átdolgozott formájában a kollégium kisebb módosításokkal elfogadott. A könyvtár szolgáltatásaival összefüggő egyéb kérdések közül a következőkben született határozat:

- a beiratkozási díj összege 1993. január 1-től évi 100,-Ft,
- a Különgyűjteményi Főosztály javaslatára a különgyűjtemények olvasótermeinek nyitvatartási ideje – ugyancsak január 1-től kezdődően – csökkent (hétköznapokon 17 óráig, szombaton 13 óráig tartóan).

*

A Tudományos Bizottság 1992. december 16-i ülésén megtárgyalta az 1993. évi kutatónapok kérdését. Figyelembe véve az 1992. július 1-én életbe lépett közalkalmazotti törvény rendelkezéseit, az engedélyezett kutatónapokat ezúttal a régi rend szerint az érintettek csak 1993. első félévében vehetik igénybe. A második félévtől az új szabályozás lép életbe. Határozat született arról is, hogy a könyvtár gyűjteményére alapozott kutatási témák esetében a kutatóidőt a könyvtárban kell eltölteni, ettől eltérni csak esetenkénti főosztályvezetői engedéllyel lehet.

A továbbiakban a Bizottság a Keresztury-pályázatra benyújtott dolgozatok lektorairól döntött, majd az 1993. évi kiadványi tervet tekintette át.

Az OSZK Zeneműtára Erkel Ferenc halálának századik évfordulója alkalmából nagyszabású kiállítást tervez, a hatodik szinti kiállító termekben. A júniusi országos Erkel-ünnepségekhez kapcsolódó kiállítás várható címe: "Erkel Ferenc (1810–1893). Hősök és cselszövők Erkel műveiben".

*

A Restauráló Laboratórium két restaurátora, Lente Zsuzsanna és Meggyesfalvyné Ádám Ágnes 1992 októberében sikeres államvizsgát tettek a Magyar Képzőművészeti Főiskola Restaurátorképző Intézet levelező tagozatának tárgyrestaurátor szakán.

M. Ádám Ágnes fa, Lente Zsuzsanna textilszakot választott. Mindketten már korábban elvégezték a könyv- és papírestaurátor középfokú tanfolyamot az OSZK szervezésében, e szakmában több éves gyakorlatot szereztek.

Lente Zsuzsanna diplomamunkája: "Egy anatóliai kilim szőnyeg restaurálása", M. Ádám Ágnesé: "Egy hintaló restaurálása volt."

Utóbbi a Kiscelli Múzeum játékgyűjteményének tulajdona.

A diplomamunkák a Magyar Nemzeti Múzeum Műtárgyvédelmi és Információs Részlegében (Könyves Kálmán krt. 40.) rendezett kiállításon voltak láthatók néhány napig.

Lente Zsuzsanna a főiskolán szerzett tudását a textil – elsősorban bársony – kötések restaurálásánál, Ádám Ágnes pedig a régi könyvek fatábláinak konzerválásánál kamatoztatja majd.

B.K.I.

Schneller Károly

/1927-1992/

Emlékezés egy tudós -könyvtárosra és egy igaz emberre

Torokszorítóan fájdalmas és szinte szívbemarkoló érzés volt nekünk, túlélő barátoknak és szerető ismerősöknek tudomásul venni azon a nyirkos december 22-i délelőttön, hogy a végső búcsú döbbenetes pillanata végérvényesen eljött. Bár már több mint hat hete elvesztettünk és majd egy hónapja eltemettünk Téged, Karcsikám, mi jónéhányan, régi kollégáid, még mindig nem tudunk belenyugodni a Sors kérielhetetlen döntésébe, még mindig nem tudjuk /mert nem akarjuk?!/ elhinni, hogy áldott jó és mégis hihetetlenül erős, nemes szíved immár visszavonhatatlanul megszűnt dobogni. Sokszor vélem látni – és talán mások is így vannak ezzel –, még most is, fehér köpenyes, szikár természeted a VII. szinten lévő katalógusterem szekrénylabirintusában, életed utolsó, sajnálatosan szűkre szabott, nyugdíjas időszakában, amint egy asztalka mellett ülve a készülő Kolozsvár-enciklopédia cédulaanyagát rendezgeted csendesen-sze-

rényen, de mégis az igaz ügyhöz méltó lelkesedéssel és a Rád olyannyira jellemző lelkiismeretességgel.

Nekem, kit elhunyt Schneller Károly barátomhoz különösen mély vonzalom fűzött, hiszen szinte atyámként szerettem és tiszteltem, különösen nehéz emlékezni Rád, elbúcsúztatni Őt, a Széchényi Könyvtár dolgozói körében – ezt nyugodtan állíthatom – köztisztelőnek örvendő, tiszta, megingathatatlan jellemű, végtelenül becsületes, manapság sajnos ritkaságszámba menő erőslélkű, kemény, igaz embert. Hogy milyen vasakarata, igazi, a mai magyar fiatalokat bizony megszegyenítően kemény tartása volt Karcsinak, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy még a szervezetét, egész testét átjáró alattomos, gyilkos kór által kiváltott kellemetlenségeket, valószínű fájdalmakat is férfiasan, kellő önfelegeléssel, egyetlen zokszó nélkül tűrte.

Nem titkolhatom el, őszintén be kell vallanom: bizonyos értelemben példaképem is volt Ő; méltán néztem föl Rá, hiszen nagytudású, bölcs, bár túlfent szerény és visszahúzó ember, családszerető, családja biztonságáért minden áldozatot meghozni képes, önzetlen férfi, példamutatóan hűséges és melegszívű férj, gondos családapa és kiváló könyvtáros szakember, igazi tudós-könyvtáros egyéniség volt, aki ezenfelül még derűs kedéllyel, tapintatos, remek humorérzékkel is meg volt áldva.

Indulatait általában fegyelmezetten visszatartotta; csak ritkán fakadt ki éleesebben, akkor is finoman megválogatta szavait. Munkatársaihoz való viszonya mindig felhőtlen, kifogástalan volt, hiszen mindenkihez volt egy, a szíve mélyéről fakadó, valóban őszintén érdeklődő, kedves, baráti szava. Türelmetlenséget nemigen tapasztaltam Nála kollégáihoz való viszonyában, több mint másfél évtizedes ismeretségünk idején; ritkán hoztuk ki sodrából, még a legkellemetlenebb helyzetekben is megértő, visszafogott volt kollégái válsághelyzetével szemben. Nála mindig megértésre, baráti jótanácsra lehettünk nehéz pillanatainkban, sorsdöntő lépéseink megtétele előtt. De legfőbb, egyszersmind legszebb jellemvonása mégis a hűség volt... 42 éven át, egészen a haláláig kötődött szeretett munkahelyéhez, a nemzet könyvtárához, intézményünkhöz. És igen, ne szégyeljük kimondani, még ha a hazaszeretetet egyesek elavult eszmének igyekeznek is manapság beállítani: teljes szívével ragaszkodott hozzá és szeretete e meggyőzőt kis hazát, és azt a másikat, az erdöntüli bérces "testvérházat", szép Erdélyországot és annak fővárosát, kincses Kolozsvárt, a kedves iskolavárost, a református kollégiummal, ahol 1940-1944 között négy gimnáziumi évet töltött el.

A könyvtárosi hivatás szinte a vérében volt. Nemcsak szeretete választott pályáját, de valósággal a szenvedélyévé is vált ez a szép foglalkozás. Kegyes volt hozzá a Mindenható: egész életében úgyszólván azzal foglalkozott, ami nemes szórakozása, kedvenc időtöltése is volt, a könyvtártudománnyal. Mint 1951-ben, egy rövid önéletrajzi vázlatában maga bevallja: "Régi céloom a könyvtárosi pálya. Már 1944 nyarán a kolozsvári Egyetemi Könyvtárban voltam alkalmazva mint óradíjas, s így alkalmam volt betekinteni a könyvtár egyes munkaköreibe. Azóta is behatóan foglalkozom könyvtári kérdésekkel..."

A régi álom 1950-ben vált valóra. Miután egyetemi tanulmányait a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészkarán, könyvtár-történelem szakon sikeresen elvégezte, 1950. július 1-től az OSZK-hoz került, segéd-könyvtárosi minőségben.

Schneller Károly, az ember arcképének elnagyolt megrajzolása után vessünk egy röpke tekintetet a családi hátterre, a közegre, mely Őt újjára bocsátotta, melynek alapos műveltsége eleve meghatározta humán érdeklődését, és villantsuk föl, legalább nagy vonalaiban, könyvtárosi életpályáját.

Schneller Károly 1927. jan. 27-én született Miskolcon, de családi gyökerei Sopronhoz, e németek által is lakott nyugat-magyarországi városhoz kötődtek, mely nem egészen véletlenül nyerte el "a leghűségesebb város" kitüntetést, büszke címet a magyar nemzetől egy vesztés háború és két kétes értékű, rosszelmékű forradalom, és

annak következményeként a történelmi Magyarország megcsonkítása utáni, reménytelennek látszó korszakban. Személyiségének kifermálódásában, érdeklődésének fölkelésében azonban minden biztonnyal szerepe volt a vallási türelem országának, Erdélynek a megismerése és a kolozsvári Farkas utcai református kollégium légköre, tudásszomját fölkelő magas színvonala, messzire kisu-gárzó szellemisége.

Nagyapja, Schneller István /1847-1939/ a személyiség-pedagógia egyik kiváló hazai képviselője, 1895-től 1918-ig kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen a pedagógia nyilvános és rendes tanára, egyúttal a helyi Tanárképző Intézet igazgatója /1905-1918/. A magyar-román hatalomváltás idején rektorként neki jut az a fájdalmas feladat, hogy a bőkezű magyar állam óriási anyagi áldozatai révén létesített egyetem kulcsait, ingatlanát, vagytonát átadja a román állam képviselőjének. Édesapja, Schneller Károly /1893-1935/ jogtudós, Miskolcon, Kolozsvárott és Szegeden statisztikát, a demográfia szabályait és módszertanát tanította. 1940-1944 között az újra megindult kolozsvári magyar egyetemen tanított. 1945 nyarán ő szervezi meg a Szegedi Tudományegyetem jogtudományi karát.

Ifj. Schneller Károly szegedi egyetemi éveit után az 1948/49-es tanév II. félévében a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemre került. Átvételét azért kérte, mert csak a fővárosban volt az egyetemen könyvtár szak.

Mint már említettem, Karcsi a Széchényi Könyvtárba 1950-ben került. 1951-től dolgozott a Nyomtatványtárban /utóbb Könyvfeldolgozó osztály/ Goriupp Alisz iskolateremtő irányítása alatt. Főnökére évtizedek múltán is nagy szeretettel emlékezett vissza. Ezekben az években nemcsak az újonnan megjelenő kiadványok feldolgozása foglalkoztatta az osztályt, hanem feladatkörébe tartozott a nemzeti könyvtár régi állományának rekatalogizálása és az állami tulajdonba vett egyházi és nagy magán-könyvtárak gazdag anyagának megmentése és feltárása is. E nagyon különböző korokból származó, eltérő kultúrális értéket képviselő és különböző nyelveken publikált kiadványok feldolgozása szerzteágazó, alapos műveltséget, nyelvtudást kívánt. Schneller Károly mindezeknek az értékeknek a birtokában volt. Mint egyik régi kedves munkatársa, Fügedi Péterné, személyes visszaemlékezésében elmondta nekem, a fiatal könyvtáros e művek katalogizálásában, "hiányzó adataik kiderítésében", egyszersmind "tartalmi feltárásukban is kiváló munkát végzett." Nem véletlen tehát, ha kedvelt fölöttese, Goriupp Alisz is kiváló jellemzést adott róla 1952-ben írott jelentésében: "Cselekvő, tanulni szerető, lelkiismeretes. Pontos, gondos és körültekintő... Munkához való viszonya igen jó: örül minden eredménynek, melyet bonyolult besztésében elér."

A Könyvfeldolgozó osztály kettéválása után került a Szakozó osztályra, ahol élete végéig dolgozott. 1952/53-ban a Központi Címjegyzékbe helyezték át/ma: Könyvek Központi Katalógusa/, amely akkor a Nyomtatványtár irányítása alatt működött. 1953-1956 között az ajánló /vagy olvasói/ katalógus szerkesztésével bízták meg, mely betűrendes és szakkatalógusból állt. Kidolgozta a katalógusok szerkesztési elveit, ezeket vitaülésen ismertette is.

1956-tól került a szakozó csoporthoz, ahol a szakozás elsajátítása és gyakorlása mellett a 8-as Irodalom szak katalógusrevízióját végezte el nagy körtekintéssel. 1959-től lett szakozás-revizor, és nyugdíjba vonulásáig ez is volt a munkaköre. Személyes emlékeim erről az időszakról már nekem is vannak: a köteles sor revízióját csinálta, mindig igen alaposan. 1964-ben – munkaköre ellátása mellett – a segédkönyvtárak állományrevízióját irányította. 1965-től csoportvezetői beosztásba került, majd 1970-től ő lett a Szakozó osztály osztályvezető-helyettese.

A szorosan vett munkaköri feladatokon kívül fontosnak tartom még, mintegy kiegészítésként, adalékkul szakmai portréjához, könyvtártudósi tevékenységének tételes fölelevenítését, fölsorolását is. 1951-ben Schneller Károly összeállította az OSZK olvasóforgalmi, gyarapodási statisztikáját – a rendelkezésre álló legkorábbi adatoktól 1950-ig. 1952-ben részt vett az 1953-as könyvtárstatisztikai adatgyűjtemény /Tudományos és szak-könyvtárak. 1954. KSH./ előmunkálataiban. 1954-1956 között tagja volt az OKT Katalogizáló Szakbizottságának. 1962-ben a Magyar Könyvészet 1945-1959. 7 Művészetek c. fejezetének szakmai lektorálását végezte el.

1962-1967 között tagja lett az Országos Osztályozó Bizottság /O.O.B./ Társadalomtudományi munkabizottságának, majd 1967 és 1970 között az ún. "nagy" OOB-nek is tagja volt. 1968-tól 1970-ig a Gorkij Könyvtár megbízásából szakkatalógusok felülvizsgálatát végezte, s javasla-

tot dolgozott ki a 3 Társadalomtudományok és a 7 Művészet főszerkesztők katalógusrészének revíziójára, illetve további szerkesztésére.

A Szakozó osztály egykori osztályvezető-helyettese 1967-től kapcsolódott be az ETO magyar nyelvű kiadásainak munkálataiba. A rövidített változat második kiadásán kívül a teljes kiadás mind a negyvenhárom, szabványként megjelent kötetének szerkesztési munkálataiban részt vett, a kötetek csaknem mindegyike több kiadást is megért. Szerkesztette továbbá vagy lektorálta azokat a KMK-segédleteket, amelyek a rövidített kiadás(ok)/ változásaiban való eligazodást szolgálják, illetve a szakkatalógus átszerkesztésében nyújtanak segítséget. A teljes kiadás munkálatai jelenleg is folynak, bár az utóbbi időben kissé elakadtak.

Ezzel a tevékenységével párhuzamosan részt vett a Kiegészítések és Módosítások az Egyetemes Tizedes Osztályozáshoz című periodikus kiadvány szerkesztésében, az utóbbi időben mint szerkesztő. Munkája során – mint erről maga többször is beszélt –, példás munkakapcsolat alakult ki dr. Babiczky Bélával, aki az ETO teljes magyar kiadásának főszerkesztője. Schneller Károly kiváló szakértelmét, megbízható, pontos ténykedését az Országos Könyvtárügyi Tanács sem nélkülözhetette: az elnökség az 1984-ben létrehozott osztályozási szakbizottság tagjának kérte föl. Élete utolsó periódusában egy Kolozsvár-enciklopédia összeállításával foglalkozott, amelynek címanyaga meg is jelent. /A készülő Kolozsvári enciklopédia névanyaga. Bp., ELTE 1989./

1956-tól dolgozott a szakozók között; a szakozás rejtelmei egész további életpályáját befolyásolták, végső soron szinte a haláláig ennek a szép és változatos hivatásnak a büvőkörében élt. Több évtizedes könyvtárosi pályája során a szakozás nagymesterévé tökéletesítette magát. Múlt évben történt nyugdíjba vonulása után, még kórházi operációja előtt, nagy kedvvel fogott hozzá a régi szakkatalógus rendbetételéhez, egy elfogadott tervet dolgozott ki, annak könnyebb használhatósága érdekében. Befejezésére sajnos már nem maradt ideje...

Pedig mi mindenre telett volna még erejéből, tehetségéből! Mit tudott volna még adni a köznek, szeretett hazájának, mindnyájunknak, ha erejét, szabad idejét nem emészti föl lakásgondjainak évtizedeken át tartó megoldatlansága, s fölös alkotó energiáit nem kellett volna kizárólag a pénzszerzésre fordítania, hogy lelkiismeretes családapaként és férjként meleg otthont teremtsen szeretteinek. Maga így vallott erről "szakmai életrajzában": "Szándékaim szerint szerettem volna sokkal többet tenni a magam területén a könyvtárért, s talán nem szerénytelenség, ha hozzáteszem, hogy a hazai könyvtárügyért is. Ebben pályám kezdetétől gátolt, hogy erőim jó részét lekötötte az emberhez méltó lakás megszerzéséért folytatott szívós küzdelem. 26 év után ez sikerült is."

Karcsikám! Itt hagyta bennünket, lélekben sokkal gyengébbeket és esendőbbeket Náladnál. Isten veled! Nyugodjál békében.

Tóth Árpád

MEGJELENT

HU ISSN 0133-3496

MAGYAR KÖNYVÉSZET

1991

A Magyarországon megjelent könyvek bibliográfiája

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
Budapest
1992

Személyi hírek és változások

1992. november 1. – december 31.

Új dolgozóink

Bán Istvánné ügyvit. III. Pü. számv. oszt.; Bériné Biró Berta szakalk. IV. Könyvek közp. katalógusa; Biró Judit szm. II. Nyomdaüzem; Bocz Imre ügyvit. I. Raktári oszt.; Burai Mária ügyvit. II. Pü. számv. oszt.; Csiszár Mirella szakalk. IV. Könyvek közp. katalógusa; Füleki Ilona ügyvit. I. Raktári oszt.; Győri Luca ügyvit. II. Raktári oszt.; Kiss Dániel szakalk. IV. Kötelesspéld. szolg.; Laukó Béla szm. II. Műsz. fennt. oszt.; Loránt Istvánné fm. Gyarapítási oszt.; Mohácsi Ferencné szakalk. IV. Kötelesspéld. szolg.; Nohalka Zoltán pf. Biztonsági oszt.; Piedl Éva ügyvit. II. RA műemlékkönyvt. Zuex; dr. Repkényiné Nagy Edit szakalk. IV. KMK Gyűjt. ép. inf. oszt.; Schäffer Gábor szm. II. Nyomdaüzem; Szabó Zoltán ügyvit. II. Raktári oszt.; Virág Zoltán pf. Biztonsági oszt.

Könyvtáron belüli áthelyezések

Elekes Irén az Idősz. kiadv. feld. oszt.-ról az Olvasószolg. oszt.-ra; Kis Gábor a plakát- és kisnyomt. tárból a

Kötelesspéld. szolg.-ra; Szanyi Ilona az Olvasószolg. oszt.-ról a Könyvtárközi kölcs.-re; Tóth József a Kötelesspéld. szolg.-ról az Olvasószolg. oszt.-ra

Az MNB Időszaki kiadványok szerkesztősége 1992. november 1. hatállyal megszűnt, két osztályra válva folyik tovább a munka: az MNB Sajtórepertórium szerkesztőségében Dömötör Lajosné osztályvezető irányításával /aki a Fiólőspéld. központból került áthelyezésre/ és az MNB Sajtóbibliográfia szerkesztőségben dr. Nagy Zsoltné osztályvezető irányításával.

Eltávoztak a könyvtárból

Nyugdíjazással

Kunszabó Ferenc fm.

A munkaviszony közös megegyezéssel szűnt meg:

Bucsiné Nyerges Mária szakalk. II.; Pesszer László ügyvit. II.

MUNKÁNKRÓL, KÉRDÉSEINKRŐL

A Volkswagen Alapítvány magyar könyvtári programja

Mindenki hallott a népszerű német kocsikról. Volkswagen: népkocsi. Mindenki megtalálja a magát.

A Volkswagen Alapítvány úgy jött létre, hogy az autógyár évtizedekkel ezelőtti privatizációjakor több milliárd márkát az állam alapítványi célra különített el, elsősorban a német (akkor: nyugatnémet) tudományos kutatás támogatására. Manapság az alapítvány kuratóriuma évente 100-150 millió DM-et oszt szét a pályázók közt.

A kelet- és közép-európai rendszerváltáskor az alapítvány nemes gesztussal úgy döntött, hogy több programot hirdet meg a volt szovjet régió országainak tudományos-kulturális megújulásához való hozzájárulás jegyében. Észtországtól Bulgáriáig és Oroszországtól Magyarorszáig lényegében majd minden ilyen ország részesül a VW javaiból.

Az Országos Széchényi Könyvtár koordinálásával folyik tavaly óta a régi német könyvállományok tartalmi feltárása: ezt a német projektet is támogatja az alapítvány.

1991-ben könyvtári program indult nyolc, a társadalom- és humántudományok terén tevékenykedő országos és egyetemi könyvtár (továbbá az akadémiai Judaisztikai kutatócsoport) könyv- és folyóirat-gyarapít-

sának támogatása céljából. Összesen 1 millió német márkát osztottak szét, – a nemzeti könyvtár részesedése 200 ezer márkát tett ki.

1992-ben kettős céllal folytatódott a program. Egyrészt negyed millió márká értékben gyarapítási támogatást kapott négy, a természet- és alkalmazott tudományok terén illetékes könyvtár (Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára, ELTE Természettudományi Kar könyvtára, a Szechenyi István Orvostudományi Egyetem s a Miskolci Egyetem Könyvtára), továbbá másik negyed millió márkából másoló- és mikrofilmolvasó gépeket kapott a két-éves program majd mindegyik résztvevője. Különösen fontos segítségnek minősíthetjük azt a hat OCÉ-típusú másológépet, amely könyvkimélő módon tesz lehetővé a másolást (a 180 helyett elég mintegy kilencven fokra kinyitni a másolni a kívánt dokumentumot.)

E gépekből a nagy egyetemek mellett (ELTE, JATE, JPTE, BME, Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem) részesült az OSZK is. Más könyvtárak (pl. KLTE Központi Könyvtár) olyan Rank Xerox gépet igényeltek és kaptak, amelyek fel vannak szerelve pénzbedobós automatával. Ez a Nyugaton igen népszerű megoldás

különösen előnyös a nagy forgalmú egyetemi könyvtárakban.

A kétéves program szép záróaktusa volt a nemzeti könyvtárban rendezett kamarakiállítás – gépek és könyvek bemutatására –, melynek apropójából Budapestre látogatott Rolf Möller, az alapítvány főtákarára E. Pollack kíséretében (utóbbi szervezte a magyarországi támogató akció lebonyolítását). Möller úr a kiállítás megnyitóján mondott beszédében megemlékezett arról a szerepről, amelyet Magyarország játszott a közép- és kelet-európai átalakulásban, egyben kifejezte azon kívánságát is, hogy minél több magyar kutatóteam vegyen részt az alapítvány által meghirdetett projekteken. A főtákar felhasználta budapesti látogatását arra is, hogy érdemi

megbeszéléseket folytasson a hazai tudományos és kulturális élet vezető képviselőivel, mint Biszterszky Elemér államtitkár (Művelődési és Köznevelési Minisztérium) vagy Vékás Lajos rektor (ELTE).

Nehéz pénzügyi helyzetben lévő, különösen a külföldi dokumentumok és nagyértékű gépek beszerzésében hiányt szenvedő magyar közgyűjtemények fogják még sokáig emlegetni a Volkswagen Alapítvány nagyvonalú és hathatós segítségét. A támogatási programba bevont tudományi magyar könyvtár pedig a hazai tudományos és felsőoktatási világ javát képviseli, így tevékenységük erősítése – remélhetőleg – közvetlenül a szellemi értékek gyarapítását fogja eredményezni.

Sonnevend Péter

Az amerikai ajándékkönyvprogramokról

Amerikai alapítványok és más non-profit szervezetek közvetítésével a 80-as évek közepétől kezdődően, összesen mintegy 450.000 kötet ajándékkönyv érkezett Magyarországra. Az igen nagy értékű könyvadományok – 2.000,-Ft átlagárral számolva ez a mennyiség 900 millió forint értéket jelent – elsősorban tudományos- és szakkönyvtárba, valamint közművelődési és oktatási intézmények könyvtáraiba kerültek. A könyvek jelentős amerikai kiadók /McGraw-Hill, Wiley, Lippincott, Mosby, Irwin, stb./ raktárkészleteiből származó, viszonylag friss kiadású /általában 3-5 évnél nem régebbi/ a szakterületek széles körét feldolgozó művek. A jótékonyág mellett az adományozókat komoly üzleti megfontolások is motiválják. A kiadók az ajándékozással megszabadulnak fölös, a raktározással igen sok pénzt felemésztő készleteiktől, másrészt arra építenek, hogy a jelenleg támogatott országok hosszú távon potenciális vásárlók. Az amerikai pénzügyi szabályozók pedig nemcsak megengedik, de egyenesen ösztönzik a kiadókat arra, hogy el nem adott kiadványaikat jótékony céllal külföldre juttassák. Azt, hogy mennyire jól járnak a kedvezményezettek, talán nem is kellene külön hangsúlyozni, bár könyvtárak esetében az ajándékkönyvek beszerzése nem pótolhatja a tudatos állománygyarapítást. Ismerve azonban az oktatási és közművelődési intézmények pénzügyi gondjait, az angol nyelvtanulás és az angol nyelvű könyvek iránti folyamatos igényt, valamint a részesedőktől kapott pozitív visszajelzéseket, bizonyos, hogy ezekre a programokra még jó ideig szükség lesz.

A kezdeményező ezen a területen is a Soros Alapítvány volt, amely finanszírozva a könyvszállítmányok Magyarországra való eljuttatását, először Boston melletti Cambridge-székhelyű Sabre Foundation-nal, majd a Pittsburgben levő Brother's Brother Foundation-nal működött együtt. A Sabre Foundation indítványozására 1990-ben hivatalosan létrejött a Sabre-Hungary Alapítvány, melynek székhelye az Országos Széchényi Könyvtár, és amely hazai és amerikai kormányzati, valamint egyéb forrásokból finanszírozza a Sabre Foundation és 1992 óta az International Book Bank /Baltimore/ könyv-

szállítmányainak szétosztását. Annak ellenére ugyanis, hogy a tengerentúli szállítást az amerikai partnerek fizetik, továbbá hogy az Országos Széchényi Könyvtár és néhány más nagy könyvtár /MTAK, OMK, és alkalmanként a KSH könyvtára/ lehetőséget biztosít arra, hogy a könyveket megérkezésüktől szétosztásukig raktáraikban lehessen tárolni, valamint, hogy az OSZK munkaerővel és infrastruktúrával is hozzájárul a programokhoz, a szétosztáshoz konkrét költségek is kapcsolódnak. A közvetlen költségeket elsősorban a vámeljárással, bizonyos esetekben a MASPED központi raktárból a Törökbálinti raktárakba történő szállítás, a raktári munkák, valamint a munkabérekhez kapcsolódó társadalombiztosítási járulékok jelentik. Ezek a munkálatok kötetenként kb. 20,-Ft ráfordítást igényelnek. /Ha ehhez hozzávesszük még az OSZK által nyújtott hozzájárulás ellenértékét, amely számításaink szerint további mintegy 10,-Ft-ot jelent példányonként, a többi, raktárhelyiséget biztosító könyvtár, valamint a részesedő intézmények hozzájárulását – gépkocsihaszonlat, munkabér, stb. –, az egy kötetre jutó elosztási költséget összesen kb. 40-50,-Ft-ra becsüljük./

Tekintettel a szigorú amerikai előírásokra, amelyek megszabják például, hogy a könyveket tilos eladni, és gyakorlatilag kizárják a kedvezményezettek köréből a profit-orientált intézményeket, az amerikaiak a részesedő országokban olyan partnereket keresnek, amelyek túl azon, hogy képesek a könyvek fogadására, feldolgozására és központi szétosztására, az előírások betartására is garanciát jelentenek. Ezt a garanciát Magyarországon a nemzeti könyvtárban és az intézmény munkatársaiban találták meg, így a könyvszállítmányok címzettje, a programok felelőse az OSZK vagy a fent említett, OSZK-székhelyű alapítvány.

A könyveket Amerikából konténerekben, tengeri szállítással indítják útnak. Egy-egy konténer általában 150-200 féle művet, összesen 15-20.000 kötetet tartalmaz. Az ajándékkönyv-programok kezdetekor évente 1-2 konténer érkezett, és ez a mennyiség fokozatosan nőtt. Az utóbbi két évben már évente 4-5 konténer könyvet kaptunk. A szállítmányok érkezésével kapcsolatos szerve-

zési munkák után a könyveket a raktárakban szétválogatják, majd a művekről készített rövid, praktikus célokat szolgáló leírások, valamint néhány egyéb adat /raktári sorszám, egy-egy mű példányszáma és szakcsoport jele/ számítógépre kerülnek. Ezután a szakcsoportok szerint kinyomtatott listákat a könyvtárak gyűjtőköreinek figyelembevételével küldjük meg az intézményeknek. A részesedők jelentős része hálózati központ, amelyek tagkönyvtáraik számára is válogatnak. A visszaküldött igények példányszáma is számítógépre kerül, és ebben a fázisban derül ki, hogy milyen mértékben lehet azokat teljesíteni. Az igénylő intézményenként elkészített outputok raktári listákként funkcionálnak, és ezen listák alapján készülnek el a részesedők csomagjai.

Az orvostudományi és az iskolai könyvtárakban használható művek elosztása nem egészen a fenti módon történik. Az orvostudományi könyveket 7 központi könyvtáron keresztül /orvostudományi egyetemek, regionális központok, OIK/ juttatjuk el az országban működő egészségügyi-orvostudományi intézetekhez. Az alsó- és középfokú oktatási intézmények pedig a fővárosi és megyei pedagógiai intézetek segítségével jutnak a könyvekhez.

A részesedők köre elsősorban a szállítmányokban érkezett könyvek jellegétől és szintjétől függ, de általában 60-80 körüli közvetlen partnereink száma. A hálózati központoktól és egyéb központi intézményektől kapott, a könyvek továbbosztására vonatkozó visszajelzések alapján egy-egy szállítmányból összesen 600-800 közművelődési és oktatási intézmény részesül.

1992-ben a már említett négy amerikai szervezet közvetítésével összesen 90.077 kötet érkezett Magyarországra. A Sabre Foundation 13.443, a Soros- és a Brother's Brother Alapítványok 57.606, az International Book Bank 19.028 kötetet küldött. 1991-ről áthuzódott néhány, az év második felében érkezett könyvszállítmány szétosztása, így az elmúlt évben a magyarországi könyvtárak és iskolák állománya összesen 138.909 angol nyelvű könyvvel gyarapodott. Általános- és középiskolák 53.464, főiskolai és egyetemi könyvtárak 40.343, közművelődési könyvtárak 33.567, országos szakkönyvtárak és néhány egyéb intézmény 11.535 kötetet kaptak. Budapestre 35.529, vidéken levő intézményekhez pedig 103.380 dokumentum került.

1993-ban is jelentős mennyiségű amerikai ajándék-könyv várható. Ebben az évben egy új programot is lebonyolítottunk, melynek hatóköre Magyarországon kívül néhány más kelet- és közép-európai országra is kiterjed. Az amerikai Sabre Foundation több mint 80.000 tudományos könyvet szerzett be az Elsevier kiadótól. A könyvek piaci értéke 10 millió dollár felett van /Valószínűleg az amerikai piacon rendkívül drágának számító könyvtárak készítették a kiadót a dokumentumok elajándékozására./ Ezt a rendkívüli könyvadományt Magyarország kapja meg és osztja tovább 5 más országba is. Ezt a több országot átfogó, és emiatt a szokásosnál is nagyobb felelősséget jelentő programot teljes egészében amerikai forrásokból fogjuk finanszírozni.

Kovács (D) Katalin

Országos könyvtárközi kölcsönzés megbeszélés

November 24-én országos könyvtárközi kölcsönzés megbeszélést tartottunk az országos szakkönyvtárak, a megyei könyvtárak és a felsőoktatási intézmények könyvtárainak a képviselőivel. Most csak a belföldi könyvtárközi kölcsönzéssel foglalkoztunk, mivel korábban többször, főleg a nemzetközi kölcsönzés volt a téma. Meghívásunkra 36 könyvtár (13 budapesti, 23 vidéki) 50 könyvtárosa jött el.

Az ilyen összejövetelek szervezése már hagyomány osztályunkon, Fejlesztő kezdeményezésére az elmúlt 15 év során szinte minden évben találkoztunk partnereinkkel, a könyvtárközi kölcsönzést végző kollégákkal. Ezek a találkozók mindig nagyon hasznosnak bizonyultak, személyesen is megismertük egymást, meghallgattuk egymás problémáit és ami rajtunk múlt, azt igyekeztünk elintézni. Vannak természetesen visszaköszönő témák is, többnyire gyakorlati kérdések, melyekről nem is érte az ember, hogy miért nem sikerül "leírni" őket. Néhány példa: a kérések bibliográfiai leírásának pontossága, az új kollégák betanítása, az egyes könyvtárak számlázási szokásai, ki fizesse az egyre növekvő postaköltségeket stb.

Sonnevend Péter fősztályvezető bevezetője után Kürti Lászlóné bemutatta a résztvevőknek az osztály munkatársait. Bodnár Mária foglalta össze a belföldi kölcsönzés jelenlegi problémáit. Többek között, változik a szolgáltató könyvtárak köre, jelentős gyűjtemények szűntek meg vagy váltak hozzáférhetetlenné; a könyvtári hálózatok könyvtárközi tevékenységének a fenntartása; ki elégítse ki az egyre drágább kiadványok (szakkönyvek és szóra-

kozlató irodalom) iránti igényeket; az egyes könyvtárak házi szabályzata kellene, hogy foglalkozzon a könyvtárközi kölcsönzéssel is.

A hozzászólások elvi és gyakorlati kérdéseket egyaránt érintettek. Irigykedve hallottuk, hogy egyes könyvtárakban már gépesítették a könyvtárközi kölcsönzést, telefax és elektronikus posta áll a rendelkezésünkre. Itt is elhangzott, hogy az új könyvtári törvénynek meg kell határozni, hogy könyvtárközi kölcsönzés a könyvtárak alaptevékenységének a körébe tartozik-e, milyen költségvonzatai vannak, ezt ki fizesse, illetve hogy milyen könyvtárak kinek, milyen irodalmat szolgáltatassanak.

A jelenlévő Soron László a minisztérium könyvtári osztályának a vezetője is ilyen értelemben nyilatkozott, állami felelősségű szinten kell rendelkezni a könyvtárközi kölcsönzés költségeiről, illetve ingyenességéről, a sokat szolgáltató könyvtárak számára biztosított gyűjteményfejlesztési hozzájárulásról, az egyetemi könyvtárak könyvtárközi kölcsönzési szerepéről és a megjelenő magánszféra könyvtárközi kölcsönzési igényeinek a ki-elégítésének a módjáról.

Nagyon fontos volt ez a megbeszélés, jeleztük, hogy a könyvtárközi kölcsönzés a változó, bonyolultabb gazdasági viszonyok között is jelen van a szakmában, igényt tart a folyamatos szolgáltatás biztosítására, nem mehetnek veszendőbe az elmúlt évtizedek során elért eredmények, a kialakult kapcsolatok és lehetőségek.

Karácsonyi Rózsa

Az OSZK Videotára

Új szolgáltatással bővült a Széchényi Könyvtár. 1992 október 1-vel megnyílt a Kortörténeti Különgyűjteményen belül létrehozott Videotár.

Napjainkban a gyorsan terjedő audiovizuális információ-hordozók a tudományos kutatások forrásbázisának részévé váltak, s a nyomtatott dokumentumokkal egyenrangúvá, a nemzeti archívális örökség részévé lettek. Ezt felismerve a művelődésügyi miniszter 26/1989 (IX. 12) MM rendelet, majd az ezt követő 1991-es kiegészítő rendelet kötelempéldány szolgáltatásra kötelezi a film- és videoszalagot létrehozó és forgalmazó műhelyeket, előbbieket őrzési helyéül a Magyar Filmintézetet, utóbbiak vonatkozásában a nemzeti könyvtárat jelölve meg. Ugyanakkor a rendelet csupán a kereskedelmi forgalmazásra szánt videodokumentumokat érinti, de nem vonatkozik a kis példányszámú, de igen nagy forrásértékű videodokumentumokra. Ezért a Kortörténeti Különgyűjtemény fontosnak tartja a nemzeti könyvtári feladatainak megfelelően – felkutatni és a lehetőségekhez képest teljességre törekedve beszerezni e fontos, újkeletű dokumentum típusát.

A Kortörténeti Különgyűjtemény munkatársai már 1987/1988-ban szorgalmazták azoknak az egyedi, illetve kis példányszámú videodokumentumoknak a beszerzését, amelyek rögzítik a jelen és az elmúlt időszak politikai folyamatait, valamint az előző történelmi korszakok még élő tanúinak visszaemlékezéseit öröklítik meg. A Hanák Gábor által 1987-ben létrehozott Történelmi Interjúk Videotára megalakulása óta biztosítja az általuk készített életű interjúk VHS másolatainak, valamint ezek gépiratainak

gyűjteményünkben történő elhelyezését. 1988-tól a Fekete Doboz videofolyóirat által forgatott, a tömegkommunikációban nem mindig nyilvánosságot kapó dokumentumfilm sorozatait tudtuk megvásárolni. Így került birtokunkba a teljes Ellenzéki Kerekasztal és a Nemzeti Kerekasztal tárgyalásait megőrkítő videoanyag.

1992-ben állományunk jelentősen bővült a Mozgóképi Alapítvány pályázatát elnyerő "Az év dokumentálása", valamint a Magyar Mozgóképkincs Megismertetésért Alapítvány alkotóműhelyek által készített videodokumentumokkal. "Az év dokumentálása" című program keretében egy esztendő politikai krónikáját rögzítik, melyet ki-egészítenek a Magyar Televízió anyagából átmásolt aktuális politikai műsorok (TV híradó, Esti Egyenleg, Össztűz, Panoráma stb.). A Magyar mozgóképkincs Megismertetéséért Alapítvány célja az egyetemes magyar mozgóképmásolat gyűjtemény létrehozása és fejlesztése a ma elérhető legjobb technikával (master másolat és erről VHS kazetta készítése), hogy a Filmtudományi Intézet és a Magyar Televízió archív anyagai a kutatók széles köre számára hozzáférhetővé váljanak.

A Kortörténeti Különgyűjtemény jelenlegi állománya 1493 db videokazetta. Kutatóink számára négy kutatóhelyet alakítottunk ki. A videodokumentumokat a kutató-eggyel rendelkező olvasóink használhatják. Tekintettel arra, hogy videogyűjteményünk egypéldányos, muzeális gyűjtemény, ezért állományunkból kölcsönözni nem lehet. A szerzői jog védelme, valamint a technikai feltételek hiánya miatt másolatok készítését nem tudjuk vállalni.

Bánfi Szilvia

Nemzetközi konferencia Jeruzsálemben: Pergamen kéziratok konzerválása

Az OSZK anyagi támogatásával résztvehettem az ICOM Konzerváló Bizottság "Irott dokumentumok" munkacsoportjának tagjaként egy nemzetközi szakmai tanácskozáson, Jeruzsálemben 1992. október 26-30. között. Az ICOM három évenként megrendezett konferenciái közötti időszakokban a munkacsoportok ugyanis külön is tartanak összejöveteleket, hogy egy-egy témában összehangolják a különböző országokban folyó kutató-konzerváló munkát, ismertessék eredményeiket és felkészüljenek a "nagy" nemzetközi konferenciára, amelyen már szokás szerint minden munkacsoport részt vesz.

Éz alkalommal a tanácskozásnak a jeruzsálemi Héber Nemzeti és Egyetemi Könyvtár szervezésében az Egyetem egyik épülete adott otthont és témája a pergamen kéziratok konzerválása, restaurálása volt. A mintegy 50 résztvevő többsége izraeli, de érkeztek szakemberek Amerikából, Angliából, Németországból, Oroszországból és Belgiumból is. A magyarokat egyedül képviseltem.

A konferencia színhelye, a héber egyetem az új városnegyedben, parkkal körülvett, modern épülettömbök

együttese. A diákok itt kellemes környezetben, jó levegőn tölthetik el az előadások között az időt, pihennek és tanulnak a hatalmas parkban, ahonnan szép kilátás nyílik a lejjebb fekvő városnegyedre.

Itt nyert elhelyezést a Nemzeti és Egyetemi Könyvtár konzerváló műhelye is, ahol első este fogadást adtak számunkra.

Az előadások angol nyelven folytak és három fő téma köré csoportosíthatók: 1./ A Pergamen és megírói anyagainak valamint ezek lebomlásának vizsgálata. 2./ A történeti pergamen. Anyagának elemzése és héber tradíciók szerinti kikészítése. 3./ A pergamen konzerválás elmélete és gyakorlata.

Néhány előadás érdekességét emelte számomra, hogy olyan problémákkal foglalkozott, amelyekkel mi is szembekerültünk a "Corvina program" néven ismert kutatási időszak alatt. Kiemelném pl. C. Chahine/Párizsi Kutatási Központ/ előadását, aki a pergamenen lévő foltok eltávolításának lehetőségeivel foglalkozó kutatások eddig elért eredményeiről számolt be. Az egyébként legjobb hatásfokú fehérítő szer, a hidrogén-peroxid a

pergamenben rendszerint jelenlévő fémionok hatására károsítja a pergament. Kísérletei arra irányultak, hogy a fémionokat kémiai úton "hatástalanítsa". A munka még folytatódik. G. Banik /Stuttgarti Állami Képzőművészeti Akadémia/ a réztartalmú pigmentek és vasgallusz tinta pergamenre gyakorolt károsító hatását elemezte és megállapította, hogy minden igényt kielégítő, megnyugtató módszert még nem találtak az ily módon károsodott pergamen kéziratok konzerválására.

A héber eredetű történeti pergamenekkel foglalkozó előadások többsége a holttengeri tekercsek problémáit elemezte.

Izgalmas történet a kéziratok felfedezésének, majd feldolgozásának eseménysorozata, de a szakemberek számára ugyancsak érdekesítő konzerválásuk problémaköre. Kr.e. a második évszázad közepétől a római-zsidó háborúig Kumranban, /Qumran / a Holt tenger partján élt zsidó szekta, az esszénusok által a közelítő római veszedelem hírére elrejtett kéziratok első példányait 1947-ben a beduinok fedezték fel. Miután kiderült, hogy a gondosan, lenanyagba betekert és agyagkorsókba helyezett kézirattekercsek mintegy kétezer évesek és rendkívüli értékkel bírnak, a beduinok és az archeológusok kutatásai folytán egyre több kézirat került elő a sivatagos partszakasz sziklabarlangjainak rejtett helyeiről. Ma már mintegy hétszáz kéziratot tartanak nyilván. Többségük héber, de vannak közöttük arám nyelven írottak is. Nagyrészt bibliai eredetű szövegek másolatait, illetve az esszénusok eredeti feljegyzéseit tartalmazzák. A száraz sivatagi klíma jól konzerválta a kéziratokat, de a felfedezést követően néha nem bántak kellő gondossággal velük, némelyik kalandos úton-módon, Amerikából került vissza Izraelbe így sok töredék elég rossz állapotban van. Növelte a bajokat, hogy az ötvenes években a kismított tekercsüket ablaküvegek közé tették, öntapadó műanyagszalagokkal rögzítették. A ragasztások alatt a pergamen megbarnult és törékennyé vált. /Nálunk is ismert károsodás./

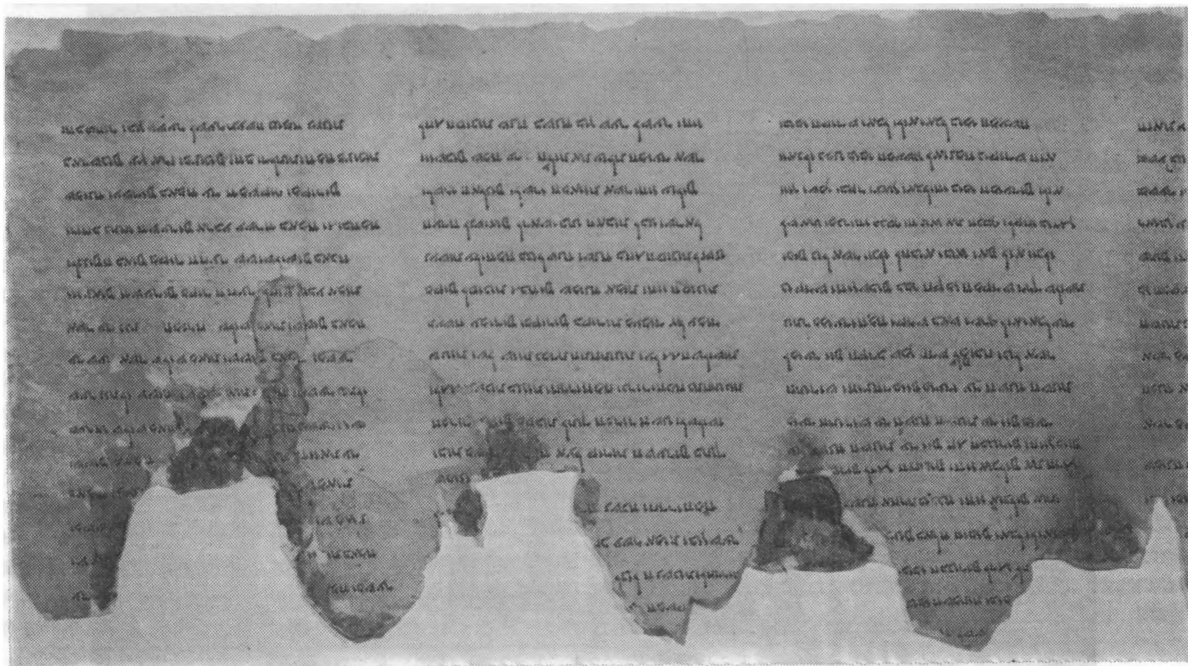
A Rockefeller Múzeumban folyó konzerváló munka most arra irányul, hogy az üvegek közül kivett kéziratokról leoldják a műanyagszalagokat, megfelelően konzerválják azokat és kidolgozzák a megnyugtató raktározási és kiállítási módszereket. Jelenleg a már megtisztított kéziratokat savmentes kartonok között tárolják, japánpapírral rögzítik, vizet nem tartalmazó ragasztóval.

Az Izraeli Múzeum területén épült "Könyv szentélye" elnevezésű hófehér, kupalakú épületben, 1965-ben állították ki az első pergameneket. Hernyóselyem közé helyezték a töredékeket, majd selyemfonallal körülvarrták a két réteg selymet a töredékek szélei mentén. Ezután keretekre feszítették és függőleges helyzetben márványtárlókban rögzítették. A barlangszerű, félhomályos termekben klímaberendezés biztosítja az állandó 18-20°C hőmérsékletet és a 48-50% páratartalmú levegőt. A tárlókba épített világító szerkezet gombnyomásra működik és 50 mp után kikapcsol.

"A pergamen konzerválás gyakorlata" témakör előadásai közül megemlítem még egy belga vegyész J. Wothers előadását, a csonka pergamen kéziratok kiegészítése céljából kidolgozott ún. rekonstruált pergamen előállításáról és összetételéről. Ez a pergamen - kiegészítő pép hasonló a mi általunk használt öntőpéphez, de lényeges különbség, hogy nem tartalmaz cellulózrostokat. Az átlátszóság csökkentésére a bőrport kémiai úton kezelik, ezáltal azonban szilárdsága csökken. A kísérleteket még folytatják. Sajnálatomra sem dián, sem a valóságban, - mintákon-, nem mutatta be az előadó ezt az anyagot.

Az én előadásom a pergamenöntés módszerével kapcsolatosan végzett kísérletekről, fizikai szilárdságvizsgálatok és mesterséges öregítési tesztek eredményeiről számolt be.

A konferencia időtartama alatt meglátogattunk egy pergamenkészítő üzemet, ahol a nyersbőrt a tóra tekercsek megírói számára készítik ki hagyományos, kézi módszerekkel.

A holt-tengeri pergamentekercsek egyike

Végül egynapos kirándulást tettünk Beit Shan-be. Utunk a Jordán partján, Jerikón keresztül vezetett. A bibliai tájak elevekedtek meg szemünk előtt: láttuk a jellegzetesen sárgás-rózsaszínű, sivatagos, fehér-szürke sziklával tarkított tájat, a beduinok szegényes településeit, a birkanyájukat. Csoda, hogy az igénytelen birkák némi ennivalót találnak a kietlen vidéken. Szinte minden dombtetőn fehér kőből épült kisebb-nagyobb települések tűntek fel. Újabb és újabb honfoglalók népesítik be a sivatagot, és végtelen türelemmel, szívóssággal teremtik meg életfeltételeiket. Csak ott terem meg az élelem, ahol öntöznek. A vizet messziről, többnyire a Genezáreti tóból, föld alatti vezetékeken vezetik a földekre. Sajátságos látvány a sivatagi tájból előbukkanó zöld oázis, a datolyapálmákkal, olajfákkal és zöldelő földekkel. A növények sorai között műanyagfóliával takarják a talajt, nehogy a nagy forróságban a gyökerekhez vezetett víz elpárologjon. A házak tetején ciszternákban fogják fel az esővizet, hogy egy csepp se menjen kárba.

Sajnos a Holt tengerhez, Kumránba – bár a programban szerepelt- "biztonsági okokból" nem mehettünk el. Úgy tűnt, kissé feszült a helyzet a jordániai határ mentén, sok katonával találkoztunk. Eljutottunk azonban Beit Shan-be. Beit Shan, egykori római település. Mintegy két éve kezdték el a 2-3 méteres földréteg alatt nyugvó város feltárását. Kr. u. 800 táján földrengés pusztította el a még meglévő épületeket és a megrongálódott vízvezetékéből kiömlő víz elborította a tájat. A feltárások nyomán már napvilágra került a félkör alakú színház, a fürdő, templomok hatalmas oszlopsorai, egy üzletsor és sok épület alapfala. A 40⁰-os hőségben, hevenyészett ponyvasátorok alatt végezték nem éppen irigylésreméltó körülmények között a szakemberek a feltárás nehéz munkáját.

Magáról Jeruzsálemről is kellene pár szót ejteni. Szinte lehetetlen néhány mondatba sűríteni azt a hatást, amelyet ez a csodálatos város tesz a látogatóra. Engem talán a sokszínűsége ragadott meg leginkább. A maga válto-

zatosságában, nyüzsgő élénkségében is az örökkévalót szuggesztív módon sugárzó erő különös hatást tesz az emberre.

Az óvárost ósrégi falak és kapuk veszik körül, s e falakon belül él, látszólag egymással egészen békésen, az arab, a keresztény, a zsidó és a muzulmán, bár különböző, egymástól életmódban, épületek stílusában és nyelvben többé-kevésbé elkülönülő negyedekben. A turisták áradata mind a négy negyedet elönti, s feltehetően a lakosság nagyobb része ebből él. Jeruzsálem egy kis olvasztótégely, a számtalan idetelepült vagy ősidőktől itt élő különböző nemzetiségűek általában békésen, néha azonban mesterségesen felszított viharos háborúságban, de egymás mellett élnek. Magyarok is szép számban laknak itt, bár e néhány nap alatt én ritkán hallottam magyar szót. Magyar újságot viszont sikerült vennem. Csak egy levélből állott és rövidke híreket tartalmazott.

A Jaffa kapuhoz közel, keresztények lakta arab negyedben, egy kolostorban volt a szállásom. A kedves arab apácák egyaránt beszéltek az anyanyelvükön kívül angolul és franciául. Ez a soknyelvűség is jellemző a városra. Sokat sétáltam egyedül, bár öt óra körül hirtelen besötétedett és állítólag ilyenkor nem tanácsos a sikátorokban – különösen a muzulmán negyedben – egyedül mászkálni. Utóbbi tanácsot megfogadtam. Sikerült egyik délután eljutnom a hat kilométerre fekvő Betlehembe is. Kissé csalódást okozott a turistaforgalomra alapozott hosszú bazársor a templomok körül, de felmenvén a dombtetőn épült faluba, megéreztem azt az időtlen életformát, amely valószínűleg nem sokat változott Krisztus születése óta. A dombtetőről elémtáruult a már jólismert bibliai táj: a rózsaszínben játszó sivatag, az alkonyi fénytől megvilágított, felszikkázó, fehér sziklák és közöttük az ugyancsak fehér házcsoportok.

Jeruzsálemmel és környékével nem lehet néhány nap alatt betelni. Amit láttam, csak izelítő volt. Ide vissza kell – kellene – jönni.

Beőthyné Közocsa Ildikó

Az Omar-mecset a Templom hegyen

A Térképtár jelentősebb új szerzeményei 1992-ben

Amikor áttekintjük a Tár 1992. évi új szerzeményeit, sajnálattal állapíthatjuk meg, hogy a nehéz gazdasági körülmények e téren is éreztették a hatásukat. Vásárlásaink a korábbi évekhez képest lényegesen szerényebbek voltak, bár ennek nemcsak az volt az oka, hogy több esetben – főleg külföldi aukciókon – nem tudtunk versenyben maradni más vevőkkel szemben, hanem az is, hogy az idehaza megvételre felajánlott művek jó részéről már volt példány a birtokunkban. Így mindössze 15 művet szereztünk meg vásárlás útján 113.171.-Ft értékben. Ezek zömükben kéziratos térképek voltak, tehát egyedi darabok. Ajándék útján is gyarapodtunk 9 művel.

Szerzeményeinknek talán legszebb darabja egy ismeretlen szerző 61,5X60 cm nagyságú, színes, kéziratos térképe az 1716 aug. 5.-én lezajlott péterváradai csatáról, amelyben a vár ostromára felvonult török sereg megsemmisítő vereséget szenvedett a Savoyai Jenő parancsnoksága alatt álló császári hadaktól. Az élénk színekkel kifestett térkép meglehetősen hűen és áttekinthetően ábrázolja a terepet, a dombokat és a Duna partjait borító erdőket, a mocsarakat, de különösen pontosan rajzolja meg a vár erődítéseit. Fel vannak tüntetve mind a császári, mind a török csapatok hadállásai és mozgulatai a csata különböző szakaszaiban, amiről a lap két oldalán részletes magyarázatot is találunk. Ugyanitt fel vannak sorolva a császári sereg alakulatai is, amelyek 59 gyalogzászlóalj és 187 lovasszázadot tettek ki. A kartusban a seregek veszteségei, ill. a császáriak zsákmánya is részletesen ki van mutatva. A csatában a törökök kb. 30 ezer, a császáriak 5.058 főt vesztek. Mint érdekességet említjük meg, hogy 1991-ben a csata lefolyását hasonló módon ábrázoló, de más kidolgozású, rézmetszetes térképnek jutottunk a birtokába.

Egy másik, nemcsak igen szépen kidolgozott, de gazdaságtörténeti szempontból is jelentős voltánál fogva értékes szerzeményünk Anton LANGER királyi kamarai mérnök 63,5X67 cm méretű, ugyancsak színes, kéziratos térképe a Temes megyei Lippai kamarai uradalom 1820. évi állapotáról. Maga a térkép az 1:72.000-es méretaránya ellenére igen gondosan, részletesen kidolgozott. Színezéssel tünteti fel az egyes községek belterületét /alaprajzban/, jobbágyok három nyomásra felosztott szántóit, a réteket, legelőket, gyümölcsösöket, szőlőket, az allodiális /urasági/ földeket, erdőket, a községek határait és az úthálózatot. Mind ehhez részletes kimutatás tartozik, amelyből megismerhetjük – községenként – a lakosok számát, a robotkötelezettségüket, a jobbágytelkek nagyság szerinti /egész, fél, negyed, nyolcad/, a házhelyek, a különböző jogállású és művelési ágú földek kiterjedését. E részletes kimutatás szinte alapját képezhetné egy gazdaságtörténeti tanulmánynak.

A Tiohann Michael PROBST császári mérnök által készített és 1788-ban kiadott, 56X47 cm méretű térkép, amelyet a müncheni Hartung u. Hartung cég aukcióján 12.050.-Ft-ért vettünk meg, bár a címe Nova et accurata tabula... Hungariae, a valóságban – a mint a másik, a keleten kívüli címe is elárulja – az Orosz és Török Biroda-

lom között 1787-ben kitört háború /amelybe a rákövetkező évben a Habsburg Birodalom is bekapcsolódott/ színterét és annak hátországait mutatja be. Az ellenfelek birtokai színezéssel különülnek el egymástól a térképen.

A Honter antikváriumtól 20.000.-Ft-os áron jutott birtokunkba a leideni kartográfus és könyvkiadó, Pieter van der Aa /1659-1733/ La Hongrie c., a 18. század elejéről származó, 28X21 cm méretű, igen tetszetősen színezett, rézmetszetes lapja. A címe ellenére nemcsak Magyarországot, hanem az akkori Török Birodalom északnyugati határvidékét és annak környékét is ábrázolja a tényleges határvonal kihangsúlyozása nélkül. A kartus két oldalát két magyaros öltözetű férfi alakja díszíti. Egyes részletek /pl. a Duna és Tisza párhuzamos futása az Alföldön/ arra engednek következtetni, mintha a szerző már tudott volna J. Chr. Müllernek 1709-ben megjelent térképéről, azonban alapjában véve a 16-17. századi térképek sokszor téves elemei /pl. a Köröszúgban a rejtélyes "Taran-tal" Comitatus/ még mindig láthatók rajta.

Erdélynek egy igen érdekes térképét szereztük meg a Reiss u. Auvermann antikváriumtól. A 47X37 cm méretű lap szerzője nincs megnevezve, sőt évszám sincs rajta. Először J. JANSSONIUS németalföldi kartográfusnak az 1657-1659 évekből származó holland nyelvű világatlásának 6. kötetében látott napvilágot, majd utóbb ennek 1683-ban Oxfordban megjelent angol változatába is bekerült. Vízrajza a szász I. Honternek 1532. évi Erdély-térképéről van nagy vonásokban átvéve, de annak a lap nyugati szélén lévő hibáit erősen javította a szerző. A szászok által lakott vidékek ábrázolásánál szinte ugyanazok a helységek vannak feltüntetve, ezzel szemben Brassó vidékén és Háromszékben lényegesen több, sőt feltűnően sok is, míg Csík-, Gyergyó- és Udvarhelyszék változatlanul üresen maradt. Igen valószínű, hogy a térkép készítésében egy háromszéki magyar ember is közreműködhetett, aki a magyar helységek nevét / a Maros mentéjét és mezőségieket is/ magyaros helyesírással adta meg. A lapot a jobb felső sarkában a farkasfogas Báthory címer díszíti.

A térkép felirata alapján francia származású lehetett az az osztrák hadmérnök, akinek Komárom váráról készített 59X45 cm nagyságú térképét ajándékként kaptuk egy külföldön élő magyartól. Évszám ugyan nincs rajta, de a betűk típusa alapján a 17. század végén, vagy a 18. elején készülhetett. Csak az erődítések vannak rajta kirajzolva, az azokon belüli épületek nem.

A Központi antikváriumtól vettük meg a Liptó megyei Benedek-falvának /Benadiková/ a Magas Tatra és a Vág között elterülő határát rögzítő kéziratos, 51,5X32 cm nagyságú térképét. Az ismeretlen szerző lapját 1826-ban hitelesítették a megye jogi képviselői. A szomszédos települések is jelezve vannak rajta vázlatosan, alaprajzszerűen, úgyszintén a jelentősebb utak. A községeket magyar nevükkel jelöli meg /pl. Benedekfalva, Sztoisháza, Magyarfalva stb./, sőt két patakot is /Tarnotz vize és Zaraz patak/. Az egyébként szépen kidolgozott, keleti tá-

jolású, de lépték nélküli térkép rendeltetése ismeretlen, esetleg határperrel kapcsolatban készülhetett, minthogy egy terület külön színezéssel ki van emelve.

Akárcsak 1991-ben, most is ajándékba kaptuk két erdélyi város idegenforgalmi térképét. Az egyik Kolozsvárról 1913-ban, a másik Marosvásárhelyről 1934-ben készült.

Az új szerzeményeink között még két eredeti megoldással készült térképről számolhatunk be. Az egyiken Budapest, a másikon az egész ország nevezetes építményeit tárja elénk Magyar Béla /Andrikó Katalin közreműködésével/ rajzban, látképesen. Nagyságuk 112,5X61, ill. 77 cm. Amíg az elsőt méretre, léptékre, perspektívára való tekintet nélkül, a jellegtelenek kihagyásával sorakoz-

nak az épületek, jól tükrözve a város sűrű beépítettségét, addig a másikon megtaláljuk szinte valamennyi, az országban fellelhető műemlék vagy újabbkori építészeti érdekesség, ipari létesítmény ugyancsak látképes rajzát.

Végül három atlással is gyarapodtunk, amiből kettő magyar kiadású világatlasz, míg a harmadik – Evyatar FRIESEL, Atlas of modern Jewish History /New York-Oxford, 1990/ – a világ zsidósága 17-20. századi történetének adatait dolgozza fel a statisztika és kartográfia módszerével.

Mint minden évben az új szerzeményeink jelentősebb darabjait az idén is február-április hónapokban egy kamarakiállítás keretében mutatjuk be az érdeklődőknek.

Dr. Patay Pálné

Néhány szó a Gyarapítási Osztály belföldi csoportjának munkájáról

Gondolom, a könyvtár valamennyi munkatársa ugyanúgy érez mint mi, a Gyarapítási osztály belföldi csoportja: munkájuk érdekes, szívesen végzik. Beszerzési forrásaink változatosak. Vásárolunk magánszemélyektől, válogatunk a KEO-listák alapján, bel- és külföldi aukciókon és antikváriumokból, hagyatékok révén. A behozott vagy bekért anyag hasonlítása néha detektívmunkára emlékeztet. Ha nem találjuk a "narancsban", jöhet a "szürke", esetenként a "müncheni" katalógus; ha így sem találunk bizonyos címeket, következnek a különböző bibliográfiai segédeszközök, a szakkatalógus, sőt néha a müncheni helyrajzi katalógusok olvasgatása. Gyakori, hogy "több szem többet lát" alapon kicseréljük egymás közt a keresendő könyveket, s bizony előfordul, hogy amit egyikünk napok óta nem lel, a kollega öt perc alatt megtalálja, mert más szempontok alapján keresett. Különösnek tűnhet, de "szeretjük" a többnyire magánszemélyek által, kiegészítés, azonosítás céljából behozott címlap nélküli köny-

veket. Persze azonosításuk nem sikerül minden esetben, de ha igen, nagy az öröm. Kellemetlen ugyan az olyan eset mint a következő: valaki behozott egy 18. századi könyvet, amely a 24. oldalon kezdődött és a vége is hiányzott. Sok, ám izgalmas munka után sikerült azonosítani, s hogy a kedves ügyfél még jobban örvendjen, a hiányzó oldalakat lefénymásoltuk. Ennek kb. két éve, azóta sem jelentkezett érte. Egy másik, munkánkkal kapcsolatos jelenség, hogy gyakran százával hasonlítjuk a könyveket s a végeredmény két-három beszerzendő anyag. Persze, ez is öröm, hogy lám majdnem minden megtalálható a mi könyvtárunkban. Az elmúlt évben azért természetesen sikerült néhány értékes beszerzésre szert tennünk, néhányat megemlítenék: Említésre méltó Ottlik Géza könyvtárának hasonlítása. Jó érzés kézbe venni egy nagy író által olvasott könyveket, vagy olvasni bennük a majd minden kortárs kedves, baráti dedikációját.

1992-ben beszerzett értékes könyvek

1. Ady Endre: A menekülő élet. Bp. 1912, Nyugat.
2. Anleitung zur Andacht gegen dem lieben... Oedenburg, 1742
3. Bal Jeromos: Magyarország címerének eredetét és jelentését megfejtí ---. Lőcse 1907.
4. Balázs Béla: A fából faragott királyfi. Bp. 1917.
5. Bethlen Kata: Védelmező erős pais, mellyel... H.é.n.
6. Campe, Henr. Joachim: Amerika fölfedezése. Pozsony 1839.
7. Cervantes /Saavedra, Miguel, de/: Don Quixote a híres... Bp.,é.n.
8. Elek bácsi: Tündér mesék. Bp.,é.n.
9. Episteln und Evaghelia wie man sie durch ganze Jahr... Hermann-Stadt 1778
10. Estván B.: Kriegsbilder aus Amerika. 1-2. Theil. Leipzig 1864
11. Faragó bácsi: Mindenttudó képeskönyv. Bp., é.n.
12. Farkas János: Halotti prédikáció. ... Komárom 1805
13. Feuer-Lösch-Ordnung in der königlichen freyen Hauptstadt Ofen. Ofen 1812.
14. Gál Bernardinus: Egyházi beszéd, mellyet... Vasas Szent Péter napjára ... Szeged 1815
15. Die Goldgrube oder der erprobte Rathgeber... Pesth – Kaschau 1829

<p>16. Gyulay Adolf: Beobachtungen auf dem Gebiete...
Wien é.n.</p> <p>17. Harmat Jenő: A beszélő szobor vagy a vörös ház. Bp., 1911</p> <p>18. A hatvan éves magyar rendőrség. 1881-1941. Bp., 1942</p> <p>19. Hegendorf/d.i. Mérey v. Kapos Méré/: Handbuch der Revierverwaltung und Jagdleitung. Berlin 1912.</p> <p>20. Huszka Jenő: Aranyvirág. Bp., é.n.</p> <p>21. Huszka Jenő: Bob herceg. Bp., é.n.</p> <p>22. Isteni ditséreték imádságos és vigasztaló énekek. K.-vár 1777</p> <p>23. Kecskeméthy István – Vásárhelyi János – K. Tompa Arthur: Konfirmációi emlékkönyv. (Ora dea Mare - Nagyvárad) 1925</p> <p>24. Kempelen Béla: Magyar nemesi évkönyv. 1923. Bp., 1923</p> <p>25. Királyhegyi János /Pseudo Regiomontanus/: Cizio... Buda 1840</p>	26. Kner Imre gondolatai életről, irodalomról, nyomdáról, könyvművészetről. /Békéscsaba é.n./ 27. Kovács Imre: Magyar feudalizmus. Magyar parasztság. /Bp., 1943/ 28. Kuzskó István: Erzsébet királyné kolozsvári emlékei. (K.-vár 1906 ?) 29. Közönséges isteni tiszteletre rendeltetett énekes könyv... Pozsony – Kassa 1794. 30. Mackó Dani úri neveltetése otthon és falusi iskolában. Bp., é.n. 31. Magyar virágnyelv keleti kifejtés után. Pest (1854). 32. Márai Sándor: Válás Budán. Bibliofil kiad. 15. sz., Bp., é.n. 33. Marton Jenő: Dreihauskinder. Zürich 1935. 34. Merimee, Prosper: Carmen. Bp., 1920 35. Molnár /Gergely/ Gregorius: Elementa grammaticae latinae. K.-vár, é.n. 36. Németh Susanna /Zsuzsanna/: Neuestes und geprüftes Kochbuch... Pest 1835. 37. Nutzliche Advents – Andacht... Oedenburg 1764 38. Saiten, Felix: Der alte Narr. Berlin 1918

MEGJELENT

Magyar könyvészet 1991: A Magyarországon megjelent könyvek bibliográfiája 1-2. köt. Szakrendi rész 3. köt. Mutatók

Kiadja és terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár
1827 Budapest Budavári Palota F épület

Ára: 1870,- Ft

A Magyar könyvészet: A Magyarországon megjelent könyvek bibliográfiája című kiadvány a "Magyar nemzeti bibliográfia. Könyvek bibliográfiája" tárgyévi füzetekben közölt tételek éves, válogatott kumulációja.

A bibliográfia tételait az Egyetemes Tizedes Osztályozás rendszeréből kialakított szakcsoportokban közli. A rokon szakcsoportokat általános szakutalók kapcsolják össze. Összetett tartalmú kiadványok esetében a tartalmilag legjellemzőbb szakcsoportba kerül a leírás, a további szakcsoportokban rövidített leírások (szakutalók) találhatóak.

A gyűjteményes kötetek leírásait analitikus feltárás egészíti ki. A bibliográfia szakrendes részét szótárrendszerű betűrendes mutató követi.

A kiadványok nemzetközi azonosító számait (ISBN, ISSN) külön Index tartalmazza.

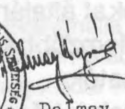

MEGJELENT

Csepp a tengerben

A jó négy évtizede működő Főlöspéldány központ (elődje: Könyvelosztó) majd mindig csendes "bűntárs" szerepét vitte. Amit tett, annak alig volt külső visszhangja. A szakma önismeretéhez tartozik pedig annak tudomásul vétele, hogy például az 1989. decemberi romániai események után az osztály fantasztikusan sokat tett hasznosítható könyveinek Erdélybe, s szélesebben: a határon túli magyarokhoz való eljuttatása érdekében. Még az is lehet, hogy az egyik legnagyobb magyarországi adományozó volt. És csak szépen csendben! – volt a jelszó, vi-
gye csak az ilyen-olyan egyesület, politikai párt a külde-

ményt, arasson akár hangos sikereket. Fő az, hogy a könyv odakerült. Most jött egy kedves köszönőlevél, s azért kérjük a Híradóban közzétételét, mert a címzett "nem védekezhet": Dömötör Lajosné osztályvezető 1992. november 1-től a sajtórepertóriumot készítő osztály vezetőjét vette át. De az elmúlt három munkájában az ő irányító szerepe, jó szíve, kötelességtudata meghatározó volt. Ahogy a levél írója, Dalmay Árpád fogalmazott: "igen sok embernek okoztak örömet". Azt hiszem, ez a leg-szebb munkánkban. Ezt köszönöm Dömötör Gabinak én is.

Sonnevend Péter

	
KÁRPÁTALJAI MAGYAR KULTURÁLIS SZÖVETSÉG BEREGSZÁSZI JÁRÁSI SZERVEZET	
Beregszász, Munkácsi út 3., telefon: 24-263 Postacím: 295510 Beregszász, Pf. 90.	
ТОВАРИСТВО УГОРСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ЗАКАРПАТТЯ БЕРЕГІВСЬКА РАЙОННА ОРГАНІЗАЦІЯ	
м. Берегово, вул. Мукачівська № 3, тел.: 24-263 Почтова адреса: 295510 м. Берегово, п/с № 90	
Iktatászám: 121... (19 92...)	Tárgy:
Gyántéző:	Hiv. szám: Melléklet:
Dömötör Lajosné osztályvezetőnek, Országos Széchényi Könyvtár, Főlöspéldány-központ	
Mélyen Tisztelt Osztályvezető Asszony!	
<p>A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség Beregszászi Járási Szervezetének Elnöksége a Beregszászi Járási Könyvtár nevében is köszönetét fejezi ki Önnek és munkatársainak a könyvtárnak ajándékozott több mint ezer darab magyar könyvért.</p> <p>Az utóbbi időben kevés magyarországi kiadvány jut el a kárpátaljai magyar olvasókhöz, így igen sok embernek szereztek örömet.</p>	
Őszinte tisztelettel:	
  Dalmay Árpád a KMKSZ JSZ elnöke	
Beregszász, 1992. október 15.	

KIÁLLÍTÁS

Finn írók – Fotó és könyvkiállítás 1992. november 2-20

A Finn Nagykövetség és az Országos Széchényi Könyvtár együttműködésével született meg az "Ars Librorum" c. sorozat legújabb kiállítása, amely Irmeli Jung fotóművésznek kortárs finn írókról készített portréit és a nemzeti könyvtár állományában lévő irodalmi munkákat mutatja be.

Az 1947-ben született Irmeli Jung húszéves korában hagyta el Finnországot. Előbb Németországban, majd Franciaországban folytatott fotóművészeti tanulmányokat. Végül Párizsban telepedett le, ahol többnyire francia kiadóknak és újságoknak dolgozik. A fekete-fehér képeket készítő művész első, 1983-as párizsi kiállítását több más követte, legutóbb New Yorkban mutatkozott be nagy sikerrel.

Magyarországon húsz kortárs finn író arcképével szerepel. A nevek egyrésze ismert, másik része kevésbé a hazai közönség előtt. Finnországban valamennyien az irodalom legkiválóbb képviselőiként tartják őket számon. Jó, hogy hozzánk is ellátogattak.

Első látásra feltűnik a művész magasfokú érzékenysége és képessége az emberi arc kifejezésének felismerésében, és ábrázolásában. Kitűnnek a beállítások és a kísérő tárgyak megválasztása. Legmegragadóbbak azonban a szemek. Ahány, annyi féle. Mélyről jövők és őszinték. Valójában ebben van Irmeli Jung ereje. Nemcsak ismeri azokat, akiket fényképez, de velünk is meg akarja ismertetni és szeretetnőni őket és ez sikerül is neki. Akik részt vettek a megnyitó ünnepségen és hallhatták az

előadó magasröptű előadását a fotóművészetről, bizonyára értőbb szemmel szemlélik a műveket, s általában a fényképeket, mint annak előtte.

Nem véletlen, hogy a Finn Nagykövetség intézményünket kereste meg a kiállítás megrendezésének gondolatával. A Tamperei Egyetem és az OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központja ugyanis 1986 óta dolgozik egy közös olvasásszociológiai kutatáson. Ebben finn részről dr. Leena Kirstina, dr. Pertti Vakari és Yrjö Varpio, magyar részről dr. Lőrincz Judit, dr. Nagy Attila és dr. Szopori Nagy Lajos vettek részt. Azt vizsgálták, hogy milyen volt az 1920-86 között megjelent finn irodalom magyarországi ill. magyar irodalom finnországi fogadtatása. Eredményeiket a kiállításon is látható kiadványokban publikálták. /Magyarok és finnek a fikció világában, Távoli rokonok, közeli barátok, Magyarok és finnek művelődése stb./ Eredményeik igazolják a két nép kölcsönös vonzalmát egymás kultúrája, történelme iránt. Ennek elmélyítésére különösen hatékony eszköz egymás irodalmának megismerése.

Amikor a portrékat illusztrálandó irodalmi műveket, szemelvényeket válogattunk, örömmel tapasztaltuk, hogy könyvtárunk milyen gazdag gyűjteménnyel rendelkezik a finn irodalom területén. Igaz, hogy ez gyűjtőköri feladata is. Nem okozott tehát különösebb gondot, hogy a kiállításon látható írók portréit eredeti kiadások és kitűnő magyar fordítások bemutatásával egészítsük ki.

Spányi Balázsné

200 éves a kolozsvári hivatásos magyar színháztörténeti Társaság Kiállítás az OSZK Színháztörténeti Tárában

A kolozsvári hivatásos magyar színháztörténeti Társaság bicentenáriumát valamelyest rendhagyó kamarakiállítás ünnepli az OSZK Színháztörténeti- és Zeneműtárának folyosóján. A rendelkezésre álló három vitrin kevésnek bizonyult az 1792 óta megszakítás nélkül létező és a Szamos partján létfontosságú kultúrmissziót betöltő színháztörténeti Társaság jeles képviselőinek és legjelentősebb eseményeinek bemutatására. A rendelkezésre álló kiállítótér ezért egy tárlóval megtoldottuk: ebbe kerültek a második világháborút követő évtizedek jelentősebb bemutatásainak – például Harag György Sütő-rendezéseinek – műsorfüzetek. Mivel azonban ezt a negyedik vitrint csak a bejárati ajtó közelében tudtuk elhelyezni, a látogatót – a kiállított anyagon

és a feliraton kívül – a tárló sarkára ragasztott szám is tájékoztatja a megszokott sorrend felborulásáról. Így aztán talán már az sem éri meglepetésként az érdeklődőt, hogy a bejáratól legtávolabb lévő első vitrin anyaga jobbról balra haladva követi a kronológiai rendet.

Fotók idézik gróf Rhédey Mihályné házát, amelynek báltermében első előadását tartotta az "Erdélyi Magyar Nemes Színháztörténeti Társaság"; régi, merített papírra nyomott színlapok adnak izelítőt a Kótsi Patkó János által vezetett és id. Wesselényi Miklós báró által bőkezűen támogatott társulat többnyire igényes "műsorpolitikájáról"; korabeli szöveggönyv viseli egy nagy színész – Ud-

varhelyi Miklós – kezenyomatát; az 1792 és 1821 közötti kezdeti időszak "úttörői" néznek ránk a kiállított metszetekről.

Értelemszerűen ugyancsak "jobbról balra" a haladás iránya a másik két vitrin esetében is. 1821 és 1906 a következő korszak két időhatára: az első évszám a Farkas utcai színház – az első magyar játékszín – megnyitását, a második pedig a régi színházépület kapuinak bezárását jelzi. Ebben az időszakban olyan irányító színész-rendező egyéniségek álltak a kolozsvári magyar színház élén, mint *Follinusz János*, *Ditrói Mór*, sőt ekkor már – színészként – *Janovics Jenő*, a harmadik korszak meghatározó nagy alakja is csatlakozott a társulathoz. Az első – levegősebb – vitrinhez képest a második anyagának bősége és műfaji gazdagsága /civil- és jelenetfotók, színlapok, társulati névsort tartalmazó zsebkönyv, jubileumi emlékalbum, szakkönyv, képeslap/ jelzi, hogy milyen termékeny időszaka volt ez a színháznak, s hogy ekkor még –dokumentumok formájában – jócskán juthatott ebből a bőségből a Nemzeti Könyvtárnak is.

A harmadik – 1906-tól 1945-ig "tartó" – vitrin becses darabja *Janovics Jenő* Moliere-rendezésének /A képzelet beteg, 1911./ díszletrajzzal ellátott sugópéldánya. De említhetnénk az utolsó Farkas utcai előadás díszes színlapját vagy *Bánffy Miklós* színes díszlet- és jelmezterveit, melyet saját – 1942-ben bemutatott – darabjához /A nagyúr/ készített. A színészportrék gazdagsága – legalábbis a zivataros idők kezdetéig – ebben a vitrinben is szembetűnő.

A negyedik tárló fölél – az olvasóterem másik, használaton kívüli, bezárt üvegajtájára – *Szegő György* négy színes díszletterve került. Közülük kettő a bicentenáriumra meghirdetett operapályázat díjnyertes darabjához /*Demény Attila* – *George Orwell* – *Visky András: Állatfarm*/ készült.

A látványt itt-ott rontó technikai szépséghibák ellenére reméljük, hogy a kolozsvári hivatásos magyar színjátszás múltjából és jelenéből merítő kiállításnak értékörző és értékidéző szerepe van.

A kiállítás 1993. március 31-ig tekinthető meg.

Éger Veronika

MUNKATÁRSAINKRÓL

Beszélgetés Dr. Bogoly József Ágostonnal

Dr. Bogoly József Ágoston Könyvtárunk legfiatalabb kandidátusa. Nemcsak életkora miatt, hanem mert kandidátusi értekezésének nyilvános vitája a karácsony előtti napokban zajlott le.

– Kedves Jóska, mielőtt megkérnélek, hogy beszélj Magadról, szeretnék gratulálni Neked e szép eredményhez. Kérlek, beszélj egyetemi tanulmányaidról, az Eötvös Collegiumban eltöltött évekről, témaválasztásod és tudományos kutatóvá válásod előtörténetéről.

Köszönöm e zavarbaejtő érdeklődést, szép szavaidat és a gratulációt. Kérdéseiddel megleptél, hiszen nem számítottam erre a beszélgetésre. Különben is, a külső élettörténet eseményei nem is olyan fontosak, mint azt olykor elképzeljük. Ám legyen mégis úgy, ahogy Te, mint kérdező szeretnéd...

A budapesti bölcsészkaron irodalomtörténeti, nyelvészeti, művelődés- és bölcsélettörténeti tanulmányokat folytattam. Elméleti és interdiszciplináris területekről is vettem föl egyetemi órákat. Az *Eötvös Collegium*ban választott tudományszakomnak megfelelő szakkollégiumi órákon vettem részt, az *Eötvös Collegium* diákja voltam. A régi, klasszikus *Eötvös Collegium* szellemi örökségében a mának és így a nekem is szóló, de azért jól elrejtőző jelentéseket igyekeztem a magam számára föltárni és értelmezni. Olvastam sokat és a szakmai kérdések is egyre jobban izgattak. Tudtam jól, hiszen apám, anyám nevelése, szemlélődő gyermekkorom is fölkészített erre: helyettem senki nem gondolkodhat, nekem kell a felada-

taimat megoldanom, az önreflexió és az átmutató jelentésekre való fogékonyság sokat adhat a világ megismerésében és az értelmezésben. Ezt a mentalitást még otthonról, Sopron megyei falumból, Szanyból hoztam magammal.

Az *önálló tudományos munkavégzés* erényeiből olyan élő vagy már elköltözött tanárok adtak nekem magasiskolát, akik jóval korábban a *régi Eötvös Collegium* diákjai vagy pedig *ezeknek* már későbbi, az egyetemen engem is oktató *tanítványai* voltak. Érdekes folyamat ez. Folytonos visszatérését és indulását jelzi ez a folyamat annak a fontos *tudományos "életvonal"*-nak, amely innen ered az *Eötvös Collegiumból*, és nemzedékeken keresztül áthúzódva, közvetítődve a tudományos eszmények *továbbvitelét* is sokszor biztosította már a hazai bölcsészetben.

Mivel megkérdezted, hát beszélek róla. Az *Eötvös Collegium*ban eltöltött évek számomra leglényegesebb szellemi mozzanatát most legszívesebben csak röviden, képletesen így jelölném meg: *láng gyúlt a lángból*.

Érdekesmód, még első témaválasztásomban is szerepet játszott a Collegium. Az *Eötvös Collegium* egykori jeles tanárának, Péterfy Jenőnek a fiatalkori bölcséletkritikai munkásságát vizsgáltam, és e területen új filológiai és kritikátörténeti eredményeket tudtam fölmutatni, még egészen fiatalon. Ez időben még senior voltam a *Collegiumban*. Ekkori eredményeimet publikáltam is már az *MTA Irodalomtudományi Intézetének* szakfolyóiratában, az *Irodalomtörténeti Közlemények* lapjain.

– **Mióta dolgozol az Országos Széchényi Könyvtárban és melyik osztályon?**

Korán eljegyeztem magam a könyvekkel és a folyóiratokkal és a *Széchényi Könyvtárral*. Éppen tíz esztendeje már, hogy az egyetem után közvetlenül az *Országos Széchényi Könyvtárba* jöttem dolgozni. Most már kellő távlatból szemlélve úgy látom, hogy ez életem egyik fontos mozzanata volt; 1983-at írtunk akkor. A hírlaptárban tájékoztatói munkakörben szerezhettem jártasságot a *könyvtári munkában*. Természetes közegemmé vált ez az órási könyvtár, megszerettem. Igaz, korábban is könyvtárban "éltem", a Ménesi úton. 1986-ban a *Petőfi Irodalmi Múzeumba* kerültem kikéréssel egy irodalomtörténeti-filológiai szakterületre. 1989-ben tértem vissza első munkahelyemre, az OSZK-ba, és itt irodalomtudományi szaktájékoztatóként és tudományos munkatársként dolgozom a *Tájékoztató Osztályon*. Folytonos tájékozódást igényel a tájékoztató munka, a felmerülő kérdések megoldásában szükséges a *szakirodalmi jártasság és a több humán szakterületre való rálátás igénye és képessége*. E megállapításaimat egyébként a *könyvtári tájékoztató munka hétköznapijai* igazolják.

– **Milyen témákkal foglalkoztál eddig és milyen publikációid jelentek meg?**

Szakterületem korszak szerinti megoszlása a XIX. század második felére, a századvégre, századfordulóra és a XX. század első negyedére esik. Az irodalomkritikai gondolkodás, az irodalomtörténet-írás története és elméleti problémái, a sajtó történetében felmerülő mentalitás- és irodalomtörténeti kérdések, valamint az egyes irányzatok, most főképpen a pozitívizmus *szakszerűségi eszményei* és a filológiai módszerű kutatás eszközeit és szellemi eljárásait közvetítő iskolák mának szóló tanulsága kötötte le kutatói figyelmemet.

Forrásfőltárassal, feldolgozással és tanulmányírással foglalkoztam. Munkáimban analitikus és szintetikus feldolgozásra egyaránt törekszem, a *filológiai és bölcsélet-történeti* szempont is szerepel kiindulásaimban mindig. Irodalomtörténeti, írói, tudósi, irodalomkritikusi gondolkodásmódokat és világképeket és értékrendszereket vizsgállok. E szempontokat érvényesítvén, a századvég és századelő korszakát kutatván írtam cikkeket Péterfy Jenőről, Tolnai Lajosról, Budenz Józseféről, Renanról, Ambrus Zoltánról, Ignotusról, Zalai Béláról, Tolnai Vilmosról és az irodalomtudomány történetéről.

Szakfolyóiratokban jelennek meg eredményeim. Az *Irodalomtörténeti Közlemények*, az *Irodalomtörténet*, a *Magyar Nyelv*, a *Műhely*, a *Dunatáj*, a *Nagyvilág*, a *Magyar Tudomány* a *Hungarian Studies* számára írtam és adtam le tanulmányokat és filológiai közleményeket. A múlt év végén az *Irodalomtörténet* című folyóiratban a 3-as és a 4-es szám is hozott tőlem cikket. Most pedig már az év elején, a *Holmi* című folyóirat januári számában jelent meg az egyik bölcsélet-történeti munkám és szövegközlésem.

– **Kandidátusi értekezésed címe: "A magyar irodalomtörténet-írás századvégi és századeleji alakulása, az irodalomtudományi pozitívizmus filológiai öröksége". Ezzel a munkáddal a századvégi elődkorszak filológiai szakszerűségi hagyományrendszerére irányítottad a figyelmet. Ugyanitt az iroda-**

lomtörténészek és nyelvészek által eddig bizonyos mértékig elfeledett későpozitívista Tolnai Vilmos munkásságát fedezted fel a jelenkori szakma számára. Kérlek, beszélj erről az értekezésről.

A magyar irodalom- és művelődéstörténet által egy kévéssé feltárt területet választottam értekezésem tárgyául. Olyan kutatási területet és nézőpontot jelöltem ki a magam számára, ahonnan a *pozitívizmus korszakának* irodalomtudományára és a filológiai módszert érvényesítő, több tudományszakot is párhuzamosan művelő tudós elfeledett irodalomtörténeti életművére és egészében a magyar irodalomtörténet-írás máig érvényesülő örökségére lehet rálátni.

Célkitűzésem az volt, hogy a magyar kései pozitívista irodalomtudomány jellegzetességeinek bemutatását az *európai tudománytörténeti háttérbe* bekapcsolva értelmezsem és dolgozzam föl. A *történeti-filológiai diskurzus* kritikai értelmezésére is törekedtem és a pozitívizmussal szembeni kifogásait illetően egyetérték azzal a Martin Heideggerrel, aki *A művészet eredete és a gondolkodás rendeltetése* című előadásában a tizenkilencedik század tudományosságának módszerkultuszára és az ebből következő egzaktuság-igény veszélyeire hívja föl a figyelmet, miközben Nietzsche tudomány- és pozitívizmus kritikáját tartalmazó kései művéből idéz: "Nem a tudomány győzelme az, ami a XIX. századot kitünteti, hanem a tudományos módszer győzelme a tudomány fölött." Megfontolásra érdemes dolgok ezek a mostani századunk végén is. Mindenesetre a gondolkodás sohasem helyettesíthető, ki nem iktatható. A módszereknek és tudományos iskoláknak, irányzatoknak is megvan a *maguk sorsa*. Most a *hermeneutika és a dekonstrukció korszakában* az irányzatok *párbeszédét* is igényelve a *filológiai szakszerűségi hagyomány* átöröklésére, az irodalomtörténet-írás megújulására is nagy szükségünk van. A szaktudomány egyes irányzatainak feldolgozását nem kerülhetjük el.

Az irodalomtörténeti kutatás szakszerűségi kritériumainak történeti életét és fönntmaradását tekintve számomra bizonyossá vált: a szaktudomány számára a filológiai módszerű kutatás folytonosságának fönntartása *alapvetően* fontos feladat. Hogyan is lehetne egy mondatban elmondani erről most valamit? Mi is valójában a századvégi pozitívista korszak mának szóló, átmutató jelentése? Saját kutatásaim és "olvasatom" alapján így összegzem: *a filológiai irány továbbvitelére biztató diszkrét üzenet*.

– **Úgy tudom, a közeljövőben talán lesz is lehetőség e munka megjelentetésére.**

Valóban. Értekezésem könyv formájában is olvasható lesz. Munkámat a pécsi *Pannonia Könyvek* című sorozatban fogom megjelentetni.

– **Lezártak tekinted – e az irodalomtudományi pozitívizmus kutatását vagy továbbra is foglalkozol még ezzel a témakörrel majd?**

Melyek a további tudományos terveid?

Az irodalom és a bölcsélet határán mozgó jelenségeket is vizsgállok, és különösen a pozitívizmussal már egyezni nem tudó mentalitástörténeti irányokra terjesztem ki kutatói figyelmemet.

Az irodalomtudományi pozitívizmus kutatását nem zárom le, hanem *szembesítem* e tudományos gondolko-

dásmódot a szellemtörténeti irány törekvéseivel és megkezdtem ez utóbbi irányzat feltárását és elemzését. Bölcséleti stúdiumaimból kiindulva arra a felismerésre jutattam, hogy az *elméleti* orientációjú következtetések kialakításánál egyáltalán nem nélkülözhetem a történeti, filológiai kérdéskörökben való kutatás jártasságának sok tekintetben biztosítékot adó és új *implikációkat* teremtő feltételét. További céljaim között szerepel a *korszakismertetre* alapozott *elméleti* tevékenység is.

Igazán izgalmassá az teszi számomra a kutatást, hogy a zárt értelemhorizontok történetiségén átmutató jelentések értelmezését is fontosnak tartom. Ezért folyamatosan megélem a magam és tárgyam újra elgondolásának megértésre törekvő és alternatívákat adó, újabb és újabb örömet.

– Köszönöm a beszélgetést.

/Az interjút készítette: Rózsa Mária/

Beszámoló

V. Ecsedy Judit kandidátusi értekezésének vitájáról

Nem kis büszkeségünkre és örömeinkre szolgál, hogy az OSZK minősítettjeinek száma decemberben ismét gyarapodott. A szerencsés új kandidátusunk : V. Ecsedy Judit. Személyét nem kell bemutatni, hiszen immár két évtizede népszerű munkatársa Könyvtárunknak. A Gyarapítási Osztály angol referensként kezdte OSZK-beli pályáját. Már mint gyarapító tagja volt annak a kis kutatócsoportnak, amely 70-es években Borsa Gedeon köré szerveződött, olyan kutatómunkára éhes és elszánt fiataloknak, akik kedvet éreztek a magyarországi nyomdatörténet mélyebb megismeréséhez. Ecsedy Judit kezdetben még csak heti fél napi kutatómunkában végezte a gyulafehérvári fejedelmi nyomda betűtípusainak vizsgálatát. E témában készítette el bölcsészdoktori disszertációját is. Ezen "előtanulmány" után – továbbra is Borsa Gedeon irányításával – fokozatosan rekonstruálta és nyilvántartásba vette a többi XVI-XVII. században működött magyarországi tipografiák nyomdai anyagát is. A munkája eredményeképpen létrejött típusrepertórium sok szempontból értékes segédeszköz a régi korokkal foglalkozók számára. Elsősorban azonban a retrospektív nemzeti bibliográfia, nevezetesen az RMNy szempontjából volt elengedhetetlen egy ilyen repertórium létrejötte. Ahhoz ugyanis, hogy tisztázni lehessen, mely kiadványok kerüljenek bele az RMNy-be, tudnunk kell a legkisebb, felbukkanó töredékről is vagy a nagy számban előforduló hely, és/vagy év nélkül megjelent nyomtatványokról, hogy hazai műhely termékei-e vagy sem, ill. hogy a kronológikusan haladó RMNy-köteteken belül mely évhez sorolandók. Ez pedig csakis az ismeretlen nyomdahelyű nyomtatvány betűtípusainak az ismertekével való összevetése alapján lehetséges exakt módon. Ecsedy Judit típusrepertórium segítségével a könyvtörténetész-bibliográfus azonban már nem jön zavarba ilyen jellegű problémák megoldásakor.

Disszertációja – melynek teljes címe: "Fejezetek a magyarországi nyomdatörténetből – 17. századi műhelyek felszerelésének rekonstrukciója" – az általa alkalmazott és fent vázolt rekonstrukciós módszer és a típusrepertórium bemutatását tartalmazza és több olyan, nyomdák közötti összefüggést is felfed, amelyek a nyomtatványok anyagának az összevetése alapján felismerhetővé váltak.

Az opponensek: Kókay György és Haiman György teljes elismeréssel méltatták a dolgot, és a Bíráló Bi-

zottság maximális pontszámmal továbbította a Tudományos Minősítő Bizottságnak. Az emelkedett hangulatú vitán Kókay György opponensi véleményében hangzotnak el a következő szavak:

"A szűkebb értelemben vett, de önmagában is univerzális jelentőségű nemzeti bibliográfiai szempontok mellett hangsúlyozni kell azt az értékes segítséget is, amit e munkálatok megindulása a magyar irodalom- és művelődéstörténet számára is jelentett. Sőt még ehhez hozzávehetjük azt az első komolyabb részvágást is, amit e tudományos munka (az RMNy) a korszak elsőkélyesedő könyvtárpolitika megmerevedett bástyáin elsőként végrehajtott. Hazai nagykönyvtárainkban ugyanis az ötvenes évektől kezdve – ellentétben azok hagyományaival és a józan ésszel – tért nyert az a hivatalos felfogás, hogy a könyvtári munkával nem egyeztethető össze a könyvtáros történeti és kutatói érdeklődése; a könyvtárosnak – e felfogás szerint – csak a könyvtárral szoros kapcsolatban lévő technikai és egyéb szűkebb szakmabeli teendők elvégzésére kell koncentrálnia. Ekkortól kezdve kapott számos tudós könyvtáros a könyvtártudósoktól útilaput, ami nem annyira őket, mint a gyűjtemények könyvtári munkájának színvonalát érintette károsan.

A Régi Magyar Nyomtatványok-vállalkozás megszervezése, kibontakozása és kiváló eredményei mindenki számára fényesen bizonyították, hogy az olyan nagy történeti értékű gyűjtemények mint pl. a magyar nemzeti könyvtár, alapvető könyvtári feladataikat is csak úgy tudják ellátni, ha munkatársaik egyúttal a magyar múlt valamelyik területének kutatói is egyben. Hogy a 15-16. századi kötetek ilyen színvonalon létrejöhetnek, ahhoz az is szükség volt, hogy a munkatársak a kor nyomdászattörténetének is jó ismerői, kutatói voltak."

Manapság tehát ennek a "kihívásnak" kell eleget tenni a könyvtárak tudós munkatársainak, és mint V. Ecsedy Judit példája mutatja –, a méltó elismerés és értékes munkájának tudományos minősítése nem is marad el!

P. Vásárhelyi Judit

TÁJÉKOZÓDÁS

BESZÉLGETÉS HANÁK GÁBORRAL

Történeti interjúk tára

Holnap este a TV2 és az Országos Széchényi Könyvtár Történeti Interjúk Videotára közös produkciójában láthatunk háromnegyed tíztől egy interjút, amely abból az alkalomból készült, hogy dr. Habsburg Ottó, IV. Károly, az utolsó Habsburg uralkodó fia, a Páneurópai Unió elnöke november huszadikán ünnepelte nyolcvanadik születésnapját. S maga a Páneurópai Unió, amelyet Richard Coudenhove Kalergi alapított, október 18-án volt hetvenszennedős. Az interjút Bokor Péter és Hanák Gábor készítette.

"Az Országos Széchényi Könyvtár Történeti Interjúk Videotára Ránki György kezdeményezésére, és Hanák Gábor vezetésével jött létre 1985-ben a Magyarországi Kutató Csoport keretében. Ma a Széchényi Könyvtár önálló egysége. A szakmai munkát Kosáry Domokos, Juhász Gyula akadémikusok és Vásárhelyi Miklós felügyeli. Ez a világos, otthonos, emberformájú modern, harmincadik századi filmstúdióra, könyvtárra és videotékára egyként hasonlító együttes a Budavári Palota nyolcadik emeletén található... Történet-sz. dokumentumfilm-készítő, tudós-művész-újságíró irányítója, Hanák Gábor szinte szimbolikusan is megtestesíti aényt, hogy az írott és a mozgóképi szalagra rögzített történelem immár egymásnak nemhogy nem kizáró, de gazdagító, kiegészítő komponense.

A VESZTESÉG FÁJDALMA SZÜLTE

– Hogyan kezdődött? – tündök Hanák Gábor a "tár" tévéből jól ismert beszélgetéseinek helyszínén. – Itt dolgozik, a galériában az a fejlesztőmérnök barátom, Sági László, akivel ezt az egészet gyakorlatilag 1963-ban kitaláltuk. Közös filmes múltunk szinte a gyermekkorba, az ELTE AFK amatorklubjába nyúlik vissza. Az egyetem elvégzése után a televízió művelődési osztályára kerültem. Akkor még ismeretterjesztő osztálynak hívták. Fantasztikus lehetőség rejlett abban, hogy Bokor Péterrel – most is együtt dolgozunk - először a Századunkban szólaltatunk meg idős embereket. Az élő történelem élő tanúit. A sors elvezetett egy nagyszerű emberhez, Markovits Miklós grófhoz, aki arisztokrata léte zseniálisan játszott a Böszörményi Géza és Gyarmathy Livia Álljon meg a menet című filmjében a valódi munkáshó. Én pedig egy hosszú interjút készítettem az életéről. Valódi ellenállóként mentette meg a második világháborúban az ejtőernyősök életét. De mivel ezért az angol királynőtől kapott kitüntetés 1947-ben, még a hetvenes években is lottószelvény-számlálásból, vagy efféléből kellett megélnie. Ez az Arisztokraták című filmem a témája miatt dobozba került, aztán elveszett. És sajnos azóta Miklós bácsi eltávozott az élők sorából. E veszteség fájdalma szülte a "tár" létrehozásának ötletét, hogy ilyesmi többé elő ne fordulhasson. A hetvenes években, a Bibó Istvánról szóló te-

kerceket is megőrzendő, alakult ki a nyolcvanas évek közepéig. Közben elhagytam az MTV-t. Sikerült az Országos Széchényi Könyvtárban kialakítani egy bázist. Ez alkalmas a fejlett technika eszközeivel musterek készítésére, tárolására, s új interjúk befogadására. Mostanáig létrejött a 3-400 ezer dollárt érő technikai eszközrendszer. Elkészült azóta mintegy háromszáz életútinterjú. A "tár" a jövőnek egy olyan bázisa, amely az alap kutatásnak, egy speciális szakemberképzésnek egyaránt fő támasza, egysége, helyszíne lehet.

MOZGÓKÉPKINCSEINK MEGTEREMTÉSÉÉRT

– A Történeti Interjúk Tárának egyik kevésbé ismert, újabb keletű profilja tehát az, hogy köteles példányok, musterek készüljenek a magyar mozgóképkincs megismerésére, kutathatóvá tétele érdekében.

A fejlett technikai eszközök lehetővé teszik, hogy jó minőségű musterekre, utána VHS kazettára rögzítsük a magyar mozgóképi kultúra, dokumentumfilm, riport filmkészlet-kincseit. Még pedig két irányból "égetve a gyertyát". A másolást elkezdtek a Filmintézet segítségével a század elején, de folytatjuk immár "visszafelé", 1992-től kezdve is. A televíziós produktumokkal ugyanezt cselekedjük 1958-tól, illetve a jelentől kezdve. S a gyertya két vége remélhetően előbb-utóbb összeég. S ha majd egykor gazdag ország leszünk, e jó minőségű musterkazettákat átmásolhatjuk digitális technikára is, amelyről a filmek "visszaírhatók", korrigálhatók. E mostani közbülső állapot is alkalmas arra, hogy a musterek révén őrizhessünk a jövő számára kímélt kópiákat. Ezt a Magyar Mozgóképkincs Megismeréséért Alapítvány teszi lehetővé. Az alapítványt az állam olyan értelemben támogatja, hogy jelen lehetünk a könyvtárban. A különböző alapítványi pénzeinket a Soros Alapítvány segítségével fordíthatjuk át dollárba, ami különösen a kezdet kezdetén létfonosságú segítség volt. A Magyar Külkereskedelmi Bank a fő támogatónk 1991 óta, s biztonságban érezhetjük magunkat 1993 végéig. Nyilván tovább is, de egy bank nem lehet hosszú távú, felelőtlen ígéreteket.

ÖNÁLLÓ FILMEK KÉSZÍTÉSE

– A filmkészítésről, illetve a filmbefogadásról a tévézők többet tudnak a Történeti Interjúk Tára közkedvelt sorozatainak jóvoltából.

– Évente negyven-ötven hosszú életműinterjú készül nálunk, mintegy öt-tizenöt órnyi terjedelemben. Ezek közül néhányat jómagam készítettem. A vasárnap esti Két születésnap, Bokor Péterrel közös munkánk, a Habsburg Ottóval készült beszélgetéssorozatunk szerves folytatása, még 1987-ben kezdtünk el Pöckingben. Rögzítettük hát a periódus utolsó pillanatait, amikor még mindig nem jöhetett újra Magyarországra. Azóta, 89-ben,

90-ben, 92-ben két-két alkalommal volt alkalmunk ezt a naplószerű interjúorozatot folytatni Bokor Péter barátommal. Mintegy spirális nyomán haladva, egyre mélyebb bugyrokba jutottunk el.

– Dr. Habsburg Ottó látszólag túl derűlátó humanizmusa csodálatos értékeket kristályosít ki. Vele együtt bízhatunk és remélhetünk: úgy lesz minden, ahogy a vasárnap esti interjúban megjövendőli. Hinnünk kell, hogy Európa békés egyesülése nem utópia.

– Önmérsékletből kimarad az interjúból az a részlet, amikor eljárszunk azzal, "mi lett volna, ha IV. Károly Horthy nem üzi el a budaörsi csatában. Szerintem egyáltalán nem biztos, hogy az egyetlen reális változat a történelemben az, ami megvalósult. Ha valami rosszul fejlődött, vissza kell pergetni az időt. Legalább főttárni próbáljuk, hol tévesztettünk utat. S megtudni, honnan érdemek visszagombolni a mellényt.

– A spanyol "királyi" példára hivatkozva hívja föl a figyelmünket a kirekesztés veszélyeire, akár jogos sérelmek megtorlásának ürügyén is.

– Abban igaza van, hogy a kirekesztésből újabb és újabb sérülések fakadhatnak. De nem lehet mechanikusan azonosítani a magyar és a spanyol helyzetet. Ott a polgárháborúban, majd a diktatúrában spanyol polgár

ált szemben spanyol polgárral. Könnyebben ment a megbocsátás. Nálunk a szovjet megszállás után, a kollaboráció sérülési között megnyomorodott, torz világból kell újjáépítenünk az országot. S nem adatott meg nekünk a győztes forradalom látványos ethosza sem.

– Dr. Habsburg Ottó megtaníthat bennünket arra, ami ezt némileg helyettesítheti. Hogy higgyünk. Bízunk a lehetetlenben.

– Bizony ám. Ő, IV. Károly fia végtelen humanista önmérsékletéről tett tanúbizonyságot, amikor is a Monarchia egykori, igen is, toleráns elveit adaptálta egy Páneurópai Unióra. Igen, ilyesfajta remény nélküli lovagokra van szükség talán a csodák megvalósításához. Mint mondjuk Japánban, Törökországban, ők hasonló reménytelennek látszó helyzetből íveltek föl. Dr. Habsburg Ottó óva int bennünket, hogy nosztalgiát érezzünk egy összeomlott birodalom, egy nemlétező alternatíva iránt. Sajnos, ez a vasfüggöny - nosztalgia még a Páneurópai Unió egyes tagjainál is érezhető. De végül is ő maga óv bennünket attól, hogy orákulumnak tekintsük. Ám a gondolatait, állandóan szem előtt kellene tartani.

PÓSA ZOLTÁN

Pesti Hírlap 1992. november 21.

SAJTÓFIGYELŐ

Nyolcvanöt éves Kéki Béla

Könyvtárosnemzedékeket nevelt

MAGA TILTAKOZNÉK a leghevesebben az ellen, hogy egykori munkatársai, emlékező barátai magas kora okán tisztelegjenek előtte. Mert egyik legrokonszenvesebb jellemvonása, egyben talán egyetlen hibája is, mérhetetlen szerénysége. Hosszú élete során mindig így dolgozott: könyvek mögé, könyvtárak polcai közé rejteztve, hogy csak eredményei nyomán tekinthessünk fel rá. Ha nem ez a szerénység, a hiúságra való restség fogja vissza, már régen legmagasabb rangú tudományos grémiummunk tagjai között tisztelhetnének; ő azonban inkább a tudomány épületéhez "téglákat hordó" munkásnak tekintette magát.

Tudjuk, hogy szűkebb tudományterülete nem épülhetett volna fel, nem állana most Kéki Béla csendes szorgalma, tisztességet parancsoló eredményei nélkül. Könyvtáros nemzedékek oktatója volt a budapesti egyetemen évtizedeken keresztül, a hazai és nemzetközi könyvés és könyvtártörténet jeles kutatója, a hazai Szép könyv versenyek zsűrijének értő tagja. Több kiadást megért írástörténete nemcsak magyar nyelven vált egyetemi segédkönyvvé. Színes művelődéstörténeti és szakmai előadásait országsszerte örömmel kérték, várták, hallgatták.

1992. DECEMBER 30-ÁN tölti be 85. életévét. Hihetetlen, de akik évtizedek óta ismerjük őt, kortalannak látjuk. Ma is dolgozik: múzeumok, levéltárak gyűjteményeiben kutat, könyvtárak mélyén búvárkodik, budai dolgozószobája magányában rendezí feljegyzéseit. A kolozsvári Pásztortűz című folyóirat történetét írja, a folyóiratát, amelynek hosszú éveken át szerkesztője, formai-tartalmi megújítója, szerzője volt. Az erdélyi magyarság szellemi életében kiemelkedő szerepet játszott: zenekritikusként, művelődéstörténészként, könyvek éles szemű ítéseként, írótalálkozók résztvevőjeként egyaránt.

Az erdélyi bányásztelepülés szülőtte, aki a kolozsvári egyetemen tanult, ennek az egyetemnek könyvtárában érett könyvtárossá. Amikor a második világháború után Pesten telepedett le, útja itt is a könyvtárügybe vezetett. Először az Országos Széchényi Könyvtár, majd a Budapesti Műszaki Egyetem központi könyvtárának volt igazgatóhelyettese, a katalogizálás és az olvasószolgálatimunka megújítója. Innen került, sajnálatosan korán, nyugállományba.

És közben tanított is: az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtár szakos hallgatóinak, főiskolás tanulóknak adott elő könyv- és könyvtártörténetet.

VEZETŐSÉGI TAGJA, évtizedeken át titkára volt a Magyar Könyvtárosok Egyesületének, illetve elődintézményének. Jelentős szerepet vállalt abban, hogy az egyesület egyesületté váljék, hogy hazai és nemzetközi kapcsolatai megizmosodjanak. Azokban az időkben a törekvéseért nem járt különösebb elismerés. Határainkon belüli és kívüli tudományos üléseken fejtette ki nézeteit a könyvtárügy modernizálódásának feltételeiről, a könyvtárosképzés időszerű kérdéseiről, a könyvtárak korszerű el- és berendezésének problémáiról, a célszerű könyvtáráépületekről. Szerény állami kitüntetései mellett arra volt

igazán büszke, hogy - nagy késéssel! - megkapta a könyvtárosvilágban rangot jelentő Magyar Könyvtárosok Egyesületéért emlékérmét.

Volt munkahelyeit ma is gyakran látogatja. Véleményére az utódok is kíváncsiak, és Kéki Béla mindenkivel szívesen osztja meg gazdag tapasztalatait. Közben irigylésre méltó kedéllyel emlékezik elődeire, kortársaira, barátaira. Kifogyhatatlan a könyvtáros- és irodalmi élet történeteiből. Bárha megírná emlékezéseit! Így csak anekdotái kelnek szárnyra, színesítik napjainkat.

Tisztelettel és szeretettel köszöntjük a 85 éves Kéki Bélát, akinek az sikerült, ami csak keveseknek: már életében legendává vált.

Végh Ferenc

Magyar Nemzet, 1992. dec. 14.

AKTUÁLIS EMLÉKEZÉS BAJZA JÓZSEFRE

A leghorvátabb magyar

Vannak nevek, személyiségek, akiről nemcsak évfordulók kapcsán illik megemlékezni, műveik aktualitása is kötelességgé teszi gondolataink, személyes életútjuk, ha úgy tetszik példájuk felelevenítését. "...nem lehet az, hogy nyolcszáz év együttléte csak a történelem szeszélye lett volna. Nem lehet az, hogy ennyi időt együtt tudtunk volna tölteni, ha nem lett volna közöttünk lelki rokonság. Amit eltékozolt nagyapáink és apáink nemzedékének felületes horvát politikája, azt talán új formában visszakereszi a mi önzetlen munkánk következtében fiaink és unokáink nemzedéke."

Az idézet sorokat Bajza József írta le 1918. december 8-án, nem sokkal azután, hogy Karagyorgyevics Sándor szerb trónörökös a nemzetek önrendelkezési jogainak tetszetős jelszavába burkolózva a jugoszlávizmus, valójában a nagyszerb gondolat nevében a szerb megszálló hadseregre támaszkodva proklamálta a Szerbek, Horvátok és Szlovének királyságának megalakulását.

Az 1885-ben, a Bihar megyei Fugyivásárhelyen született Bajza József leszármazottja volt annak a Bajza Józsefnek, akit a reformkor jeles írójaként, kritikusaként, a Nemzeti Színház igazgatójaként ismer a magyar irodalomtörténet. Anyai nagyatyja Galgóczy Károly volt, a kiváló gazda, gazdaságstatisztikus, Pest megye történetírója. A családi hagyományok a törekény testű ifjút az irodalmári, a tudományos pályára predesztinálták. Beóthy Zsolt, Riedl Frigyes, Szinyei József alatt a budapesti egyetemen irodalmi, filológiai tanulmányokat folytatott. Pályája irodalomtörténészként indult, meg is írta nagynevű elődjéről azt a monográfiát, amelyet az Akadémia pályadíjjal tüntetett ki.

A Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtára tudományos tisztviselőjének életútja azonban hamarosan fordulatot vett. Elsősorban a horvát származású, később mártírsorsot szenvedett Sufflay Milán történettudóssal való barátsága döbbsenti rá arra, hogy a két nép mennyire nem ismeri egymást. Nem elégszik meg a magyar és a horvát múlt tudományos kutatásával, s éppen családjá közéleti-politikai öröksége sarkallja arra, hogy a magyar-horvát

kérdés politikai megoldásán, a két nép gyakorlati közeli kapcsolatán munkálkodjék. Az 1910-es évek második felétől publicisztikájában az irodalomtörténeti témák helyébe a horvát, a délszláv kérdést tárgyaló írások kerülnek.

ÚT A MEGÉRTÉSHEZ

Nem sokkal a történeti Magyarország 1918-as összeomlása előtt nagyobb lélegzetű tanulmányban fejt ki véleményét a horvát kérdéstről. Úgy a politika felső régióiban, mint az úgynevezett (mai szóval élve) népi diplomáciában komoly feladatokat lát el a magyar-horvát viszony javulása érdekében, a két nép közeli kapcsolatán munkálkodók előtt. Első teendőknek "az elzárkózottság, az idegenkedés, a tájékozatlanság ködölte várainak lerombolását" tartja. Ebben az összefüggésben általánosabb érvényű ma is aktuálisnak tartjuk a következő gondolatait: "Egymás megismerése bizonyosan elengedhetetlen feltétele egymás megértésének. És a tapasztalat azt mutatja, hogy a megismeréssel már megtettük a fele utat a megértéshez."

Elmarasztalta a magyar politikai vezető rétegét, mert végzetes tévedése folytán a horvát probléma lényegét másutt kereste, mint ahol az a horvát nemzet fejlődése szerint volt. Helyesen mutatott rá arra, hogy a századelő magyar politikusai "teljesen belső, magyar szempontokból indulva ki, a horvát nemzet legfőbb problémájának az 1868-as kiegyezéshez való viszonyát tartják, holott Horvátországban közel egy százada nem a magyarsághoz való viszony a létp probléma, hanem a horvát és a délszláv eszme kérdése". Azok közé tartozott, akik korán felismerték a délszláv eszmének az Osztrák-Magyar Monarchia és benne Magyarország, de Horvátország számára is veszélyes jellegét, állambontó, nemzeteket "amalgamizáló" természetét.

Bajza egész életén keresztül őrizte azt a meggyőződését, hogy az egyes déli szláv népek, úgy mint a szlovének, horvátok, szerbek, bosnyákok önálló nemzetek, s vallotta: "a horvátok és szerbek egy nemzet-e vagy sem, nem a tudományos vizsgálat dönti el, hanem az, hogy

egynek érzik-e ők magukat, vagy sem. Aligha hiszem, hogy a két nemzet egy százaléka is egynek érezné magát". Nem hitt abban, hogy a déli szláv népeket a hatalom erejével vagy más "furfangokkal" egységes délszláv nemzetté lehet valaha is összegyúrni "Új nemzeti etnikumokat teremteni a legszellősebb teóriákkal sem lehet. Két vagy több nemzet, ha összeforr, az úgy történik, hogy valamelyik rányomja a másikra, vagy a többire a maga nemzeti jellegét... a délszláv eszme a valóságban pánszerb gondolat megvalósulása volna" - írta 1918 nyarán.

A bosnyák kérdést már az első világháború befejezése előtti írásában az egész délszláv probléma kulcsának nevezte, nézete szerint "ilyen vagy amolyan megoldása automatikusan vonja maga után a délszláv problémának megfelelő módon való megoldását, helyes megoldása nyugalmat teremt a déli szlávok országaiban, helytelen megoldása a nagyszerb vagy jugoszláv eszme felülkerekedését... jelenti". Úgy látom, hogy mindig élt a bosnyák nemzet, és mindig élt a bosnyák nemzetben bizonyos állameszme. Ugyanakkor azzal is tisztában volt, hogy a horvátok és a szerbek egyaránt kétségbe szokták vonni az önálló bosnyák nemzeti etnikum létét. Ezzel kapcsolatban az volt a véleménye, hogy a nemzetnek nem lehet egyetlen kritériuma a nyelv, hiszen akkor nincs osztrák és porosz, dán és norvég, holland és búr, angol és amerikai, portugál és braziliai sem. Népeket nemzetté nemcsak a nyelv szervez, hanem a történelem, a kultúra és még sok egyéb."

A LEGNAGYOBB VÉTEK

1918-ban először a bosnyákokkal összefüggésben, később többször is kifejezte humanista meggyőződését, miszerint "az emberiség ellen a legnagyobb vétket azok követik el, kik értékes nemzeti kultúrákat tipornak el." Hitet tett azon álláspont mellett, miszerint "minden kultúra érték az emberiség számára. Aki kultúrákat akar eltörölni, az vagy naiv, vagy nem igazi barátja a humanizmusnak."

1918 után mindvégig erős kétségekkel és fenntartásokkal élt annak az államalakulatnak a tartóssága iránt, amelyet kezdetben a Szerbek, Horvátok és Szlovének Királyságának, majd Jugoszláviának neveztek. A nagy délszláv állam ugyanis "egy nagy eredendő bűnben szenved: a népek önrendelkezési jogának jelszavával a történelemben soha együtt nem élt országok és nemzetek foglaltattak benne egy állammá össze az illető nemzetek megkérdezése nélkül". A magyar-horvát unió felbomlása címmel a Budapesti Szemle 1925. október/novemberi számában megjelent nagyszabású tanul-

mányában bizonyítja, hogy ugyan valóban létezett egy délszláv egységmozgalom, de az egyesítés, az új állam kereteinek kialakításakor nemcsak a régi világ közjogi fi-nomságait sértették rendre meg, hanem az új, demokratikus szabályokat is félresöpörve a népek szabad akaratának megnyilvánulása nélkül döntöttek, a szerb hadseregére támaszkodva szerb hegemoniát valósítottak meg.

A TÉNYEK TISZTELETE

Bajza József 1919 őszétől az újonnan szervezett önálló magyar külügyminisztériumban a magyar-délszláv dokumentációs anyag feldolgozásával vállalt szerepet, majd egyre sűrűbben jelennek meg tudományos és népszerűsítő írásai. Amikor 1923 májusában megvált a Magyar Nemzeti Múzeum Hírlaposztálya igazgatói tisztségétől, mivel kinevezték a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem horvát nyelv és irodalom tanárává, másfél évtizedes tudományos munkásság állt már mögötte. A huszas-harmincas években szinte "naprakészen" ismerte az új délszláv állam történetét. Írásai – egyebek közt - a Magyar Külpolitika, a Külügyi Szemle, a Magyar Szemle, a Magyarság hasábjain jelentek meg. A történész és a téma iránt érdeklődő számára megkerülhetetlen és megbízható források ezek, bennük van Jugoszlávia két világháború közötti története.

Monarchista volt. Közép-Európának a békediktátumok zűrzavarából történő kiútját a dunai monarchia korszerű visszaállításától remélte. A horvátok iránti rokonszerve nem tette elfogulttá a szerb nép iránt, nagyrabecsülte annak államalkotó képességét, de elítélte imperializmusát. Barátai a leghorvátabb magyarnak nevezték. Méltán. Horvát (és magyar) szemszögből nézte a tényeket, eseményeket, de nem horvát szemüvegen keresztül. A tények iránti tisztelete záloga tudományos színvonalának.

Új, korszerű, sokoldalú nemzetfogalom kimunkálásán fáradozott. Ebben az új nemzetfogalomban a történelem, a hagyományok által meghatározott közösségi összetartozás érzését szükségszerű és természetes módon kísértette a más, elsősorban a szomszéd népek kölcsönös tiszteletén és közös érdekein alapuló kooperáció és egyben civilizált versengés tudata.

1938. január 8-án halt meg, munka közben. Szekfű Gyula így emlékezett meg róla: "Mindnyájunknak tisztesség és boldogság volt közel élni hozzá."

MAJOR ZOLTÁN

Pesti Hírlap 1992. november 14.

Könyvtárak reneszánsza

November elsején volt egyéves a Könyvtárellátó Vállalat. A tény sokak számára nyilván meglepő, hiszen a könyvszakmában dolgozók, de a nagyközönség is minden bizonnyal tisztában van vele, hogy negyven éve működik könyvtárak ellátásával foglalkozó intézmény. Tavaly azonban, mielőtt menthetetlenül csődbe ment volna, az utolsó pillanatban önállóvá vált, és most - a könyvszakmában szinte példátlan módon - remek helyzetben van.

Maróti Istvánné igazgató kifejezetten büszkén fogad, s mint mondja, nagyon örül a cikknek, mert nyilvánosan cáfolhat bizonyos mendemondákat. Téves információk terjedtek ugyanis el arról, hogy megszűnik, részekre szakad a Könyvtárellátó Vállalat, s hogy az egyéves működés során életképtelenné bizonyult. Ennek éppen az ellenkezőjéről van szó.

NEGYVEN ÉV MUNKÁJA

- Nyilván az zavar meg sokakat, hogy a TÉKA Könyvtértékesítő Vállalat csődbe ment, mi pedig a TÉKA egyik részét képeztük tavaly novemberig. Mi voltunk az egyik főosztály. Teljesen leváltunk már "anyacégünkről", de ezt nem tudja még mindenki. Önálló állami vállalat lettünk, ami isteni szerencse. Ugyanis a három magyar terjesztővállalat (az AKV, a Művelt Nép és a TÉKA) tavaly sajnos a csőd felé kezdett menetelni. Nagy-nagy harc árán, és összefogás eredményeként sikerült elérni, hogy a Könyvtárellátó Főosztály önállósulhasson, s így negyven év munkája ne vesszen kárba. Most már mintatermünk és utánrendelési raktárunk is van.

- A szaporodó könyvtárak miatt hozták létre 1952-ben a főosztályt?

- Az ötvenes évek elején a falusi könyvtárak száma négyezerre bővült. A gyors ütemben létrehozott hálózat nem rendelkezett szakképzett könyvtárosokkal, hiányoztak a szakmai követelményeknek megfelelő működési feltételek. Ekkor ismerték fel, hogy a szervezett könyvtárellátás része lehet a nemzet kulturális értékeinek, szolgálhatja a magyar könyvkultúra gazdagodását, védelmét. Időközben aztán változtak a gazdák, a könyvkereskedelem többszöri átszervezése miatt az Állami Könyvterjesztő Vállalat helyett a Könyvtértékesítő, majd a TÉKA feladata lett a könyvtári ellátás irányítása, felügyelete.

KÖVETHETETLEN SZÁMBAN...

- Az utóbbi három-négy évben, többek között a számtalan új kiadó létrejöttével az egész könyvszakma válságos helyzetbe került, és minden áttekinthetetlen lett.

- A könyvszakma térképe az utóbbi években alaposan átrajzolódott. Miközben az árak ugrásszerűen emelkedtek, szinte mértéktelen, és főleg követhetetlen számban születtek új könyvkiadók. Tavaly novembertől hatszáz kiadónak fizettünk kiadványaikért... Amikor én tizenöt évvel ezelőtt könyvtárosként dolgoztam, összesen 24 kiadó létezett.

- Ez okozta a csődhullámot, a fizetéseképtelenséget, a könyvkereskedelmi vállalatok hanyatlását?

- A könyvkínálat számszerű gyarapodásával egyidőben tény, hogy ilyen folyamatok játszódtak le. Megkezdődött egy kiutat kereső privatizációs folyamat, amely elvezetett a nagyvállalatok megszűnéséhez, a kiadói szerkesztők, a szakképzett eladók elbocsátásához, könyvesboltok, pavilonok, sőt néhol könyvtárak bezárásához. Ebben a válságos helyzetben komoly veszélybe került a könyvtárellátás is. Csakis az összefogás segíthette, s ez a szakmai szándék, elszánt akarat eredményezte, hogy 1991 őszén létrejöhessen az új Könyvtárellátó, immár önálló vállalként. Andrásfalvy Bertalan aláírta az alapító okiratot, és ezzel nagyon sokat segített. Egy-két év még kell ahhoz, hogy teljesen önállósuljunk, hiszen a "törvény keze" minket is elér, de az önálló költségvetés kialakulásáig tisztán állami vállalként működünk. Nagyon helyes a döntés, hiszen nem a negyven évvel ezelőtti alapítást vették figyelembe az illetékesek (ami, mint tudjuk, más területen automatikusan csak rosszat jelent), hanem azt, hogy a világon mindenütt létezik központosított könyvtárellátás.

- Említtette, hogy hatszáz kiadóval léptek kapcsolatba egy év alatt. Az együttműködés keresése a kiadók dolga, vagy önök is utánuk mennek?

- A kiadók dolga, mi nem is tudunk minden megjelenő könyvről. Ennek ellenére, ha például a Széchényi Könyvtár köteles példányai között rábukkanunk olyan kiadványra, amivel nem találkoztunk, telefonálunk az érintett kiadónak. Előfordul ugyanis, hogy nem tudnak létezésükről. Az ideális az lenne, ha tisztában lenne mindenki vele: fizetőképeseek vagyunk, s - bár ha egyre több kiadó alakul, az okozhat gondokat - minden könyvvel szívesen foglalkozunk.

4500 SZERZŐDŐ

- Hogy történik egy könyv könyvtárba juttatása?

- A kiadói terv ismeretében megrendelünk egy bizonyos darabszámot. A Széchényi Könyvtár egyik osztályán (a KMK-n) recenziót írnak minden egyéről, s ezt kéthetenként elküldjük egy kis könyv formájában a 4500 velünk szerződött magyarországi könyvtárba. Ez alapján rendelnek, mi pedig postán szállítjuk a kért mennyiséget. Megrendelőjegyzéket is küldünk, csak a darabszámot kell a feltüntetett mű mellé írniuk a könyvtárak vezetőinek. Ez például olyan szolgáltatás, amit csak és kizárólag szervezeten lehet lebonyolítani.

SZELEKTÁLNI KELL

- Negyvenszázalékos terjesztői jutalékkal dolgoznak. Ez elég a rentabilitáshoz?

- Igen. 17 millió forintot még beruházásra is el tudunk különíteni, építettünk egy raktárat. A vásárolható, megrendelhető állományt számítógépen tartjuk nyilván, mert az előre megrendelt példányszám egy része megmarad

hat. Ezt is el akarjuk adni. A könyvtárak egyébként katalóguscédulával és könyvtári használatra előkészítve kapják meg az igényelt példányokat. Egy esztendő alatt mintegy 210 millió forint értékben 1,5 millió kötetet szállítottunk el. Előbb-utóbb majd privatizálnunk kell, mint említettem. De nem részvénytársasági vagy kft.-formátut szeretnénk, hanem a könyvtárakat is bevonva. Jó lenne, ha a hasznot szét lehetne osztani közöttük.

– Nagy általánosságban mi a véleménye a könyvszakma jelenlegi helyzetéről?

– Nagyon-nagyon reménykedem abban, hogy megszűnik a jelenlegi állapot. A kiadók rá fognak jönni, hogy szelektálniuk kell, az aluljáró-irodalom pedig eltűnik majd.

A könyvtárak most fogják reneszánszukat élni, hiszen egyre kevésbé lesz pénzük az embereknek vásárolni. Éppen ezért fontos, hogy a polgármesterek támogassák anyagilag a könyvtárakat, az értékes irodalom beszerzését. Hadd ragadjam meg az alkalmat, és mondjak köszönetet a Művelődési és Közoktatási Minisztérium vezetőinek, akik támogatták önállósulásunkat, és a döntéssel lehetővé tették, hogy naponta átlagosan 5882 könyvet továbbíthassunk. Azt hiszem, igazoltuk a bizalmat.

EGRESSY ZOLTÁN

Pesti Hírlap, 1992. november 3.

KÖNYVTÁRUNK ÉLETÉRŐL

Jogi természetű gondjaink

1992. július 1-én életbe lépett a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény, ezzel kapcsolatban talán kevesen tartják számon, hogy ezután két törvényt kell együttesen alkalmazni, a közalkalmazottit, és a Munka Törvénykönyvét /1992. évi XXII. tv./. Ehhez kapcsolódnak még a végrehajtási rendeletek, amelyek közül a 150/1992. /XI.20/ Korm. rendelet már megjelent, a képesítési /miniszteri/ rendelet az írás pillanatában még várta magára. Az alkalmazandó szabályok köre végül a belső szabályozással kell, hogy kiegészüljön, számos kérdés rendezését a kollektív szerződésre bízta a jogalkotó.

A munkavégzéssel kapcsolatos alapjogszabályok megváltozásával a könyvtárban is az ügyek jelentős részének elintézési módja, gyakorlata megváltozik. Sok az olyan téma is, amellyel kapcsolatosan tapasztalható volt már a gyakorlat alapján is a változtatás szükségessége. A kollektív szerződés megkötésére már évek óta fennáll a kötelezettség, praktikusán azonban a könyvtárban még nem kezdődött meg a komoly előkészítés sem.

A változtatás gyakorlati és jogi igénye azt jelenti, hogy egyrészt a dolgozók olyan helyzetekbe kerülnek, hogy kénytelenek lesznek - még az idegenkedők is! - egy kis figyelmet fordítani a jogismeretük gyarapítására, másrészt a belső szabályozás tárgykörébe eső témák rendezetlensége óhatatlanul kárára válhat az intézménynek is, a dolgozóknak is. A következőkben csak példálózóan sorolok föl néhány témát, amelyre oda kell figyelni:

1. A közalkalmazotti törvény és végrehajtási rendeletek értelmében mindenre vonatkozóan el kell készíteni az új besorolást. Ennek szükségessége már 1992-ben fölmerült, hiszen már az új szabályok alapján kellett meghatározni a második félévre járó szabadságot. A besorolásnak sok jogkövetkezménye van, a legfőbb természetesen az 1994-től életbe lépő illetményrendszer lesz. Addig is függ tőle a pótszabadság mértéke, az illetménypótlék szorzószáma. Sok esetben problémát jelent

a dolgozó képesítésének megítélése a besorolás szempontjából, ezen várhatóan a képesítési rendelet segít bizonyos mértékig, de intézményei hatáskörbe tartozik az, hogy az egyes munkakörök konkrét, OSZK-n belüli képesítési feltételeit kidolgozza. Ezzel kapcsolatosan ki lehet indulni a meglévő személyi állomány képzettségéből, de jó lenne a szakmai követelményeket is figyelembe venni. Nem egyszerű feladat ezt kidolgozni!

2. Érdemes tudni, hogy a közalkalmazotti jogviszony számítása is háromféleképpen történik, attól függően, hogy a fizetési fokozat megállapításáról, a végkielégítés és a felmentési idő számításáról vagy a jubileumi jutalomra való jogosultság megállapításáról van szó.

3. Köztudomású, az illetményelőmeneteli szabályokat, így a kötelező illetményösszegre vonatkozó szabályokat is csak 1994. január 1-jétől kell alkalmazni. Már most is él azonban az illetménypótlékok alkalmazási kötelezettsége, igaz, azzal a megkötéssel, hogy az illetménypótlékok mértékének meghatározására szolgáló százalékszámot 1994. január elsejéig csak felső határnak kell tekinteni.

4. A munkarend kialakítására hat az az új szabály, hogy túlmunkát csak korlátozott mértékben lehet elrendelni, e mérték meghatározása is igényli a kollektív szerződés szabályát. A heti pihenőnap kiadása pedig az olvasószolgálatban bizonyára nem kevés gondot fog jelenteni. Egyébként a munkaidő mértékét is befolyásolhatja a kollektív szerződés az ebédidő szabályozásával.

5. Az új képesítési feltételek várhatóan sok kollégának írják majd elő további képesítés megszerzésének kötelezettségét, ez pedig a tanulmányi szerződéskötés eddigi gyakorlatának változtatását vonhatja maga után. Jelentős költségkihatása van a továbbtanulásnak, ha a dolgozóval tanulmányi szerződést köt a könyvtár, de akkor is, ha szerződés nélkül kötelezi meghatározott képesítés megszerzésére.

6. Nem a közalkalmazotti státussal függ szorosan össze, de az OSZK dolgozóit érintő kérdés a lakásköl-

csöntámogatás helyzete. Nem kétséges, hogy kevés pénz áll erre a célra rendelkezésre, az utóbbi időben azonban ezzel kapcsolatosan is tapasztalható az a jelenség, hogy a pénzügyi lebonyolítást végző OTP kezdi átvenni a döntéshozó szerepet a könyvtártól, a kölcsönt igénybe vevővel szemben kvázi hatóságként lép föl. Jó lenne végiggondolni ezt a témát is abból a szempontból, hogy a rendelkezésre álló kevés pénzt hogyan lehet egyértelműen az OSZK dolgozók előnyére használni, ennek során hogyan lehet érvényesíteni az intézményi érdekek szempontját is és a külső szervezet beleszólási lehetőségét korlátozni. A lakástámogatási szabályozás is a kollektív szerződés témakörében rendezhető.

A felsoroltak valóban csak problémafelvetések, számtalan kérdés merült és merülhet még föl, ami rendezésre vár. Közéleg a Közalkalmazotti Tanács választásának törvényben előírt határideje és a szakszervezeti választásokat is le kell bonyolítani. Mindez időigényes és a dolgozók komoly aktivitását igénylő feladat és mégis csupán eszköz a belső szabályozás megfelelő kialakításához, a belső jog megfelelő alkalmazásához.

Dr. Kenyéri Katalin

A VEZETŐI PÓTLÉKRÓL

A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény a munka díjazására új előmeneteli és illetményrendszert rendel el. A közalkalmazottat az ellátandó munkakör figyelembevételével a megfelelő közalkalmazotti osztályba kell besorolni, fizetési fokozatát a közalkalmazotti jogviszonyban töltött ideje alapján kell megállapítani. Az egyes közalkalmazotti munkakörök betöltéséhez szükséges képesítési feltételeket és az egyes fizetési osztályokba történő besoroláshoz kapcsolódó követelményeket a művelődési és közoktatási miniszter külön rendeletben állapítja meg /150/1992./XI. 20./ Korm. rendelet 22. § 3. bek./ . /A rendelet még nem jelent meg./ Az illetmény-előmenetelre vonatkozó rendelkezést 1994. január 1-től kell alkalmazni.

Az illetménypótlék mindig az illetmény mellett fizetendő. A pótlékrendszer 1992. július 1-vel lép hatályba, az új szabályok szerint pótlékokat ettől az időponttól kell fizetni. Az illetménypótlékokra jogosító munkaköröket a kollektív szerződés állapítja majd meg, tehát az intézmény szabályozza majd ezeket.

A Kjt 70. §-a szerint a magasabb vezető, valamint vezető állású közalkalmazottat vezetői pótlék illeti meg. Ennek mértékét a Kormány 150/1992./XI.20./ rendeletének 3. számú melléklete szabályozza, ez tehát nem lesz része a kollektív szerződésnek.

A Kjt hatálya alá tartozó intézmények anyagi lehetőségükhez mérten különböző mértékben állapították meg az e pótlékokra adható összegeket /a pótlék adása kötelező, a mértéke csak 1994. január 1-től/. Az Országos Széchényi Könyvtárban 1992. szeptember 1-től az igazgatók 3.700,- Ft, a fősztályvezetők 2.500,- Ft, az osztályvezetők 1.500,- Ft vezetői pótlékokat kapnak.

Juhász Lászlóné

JUBILEUMI JUTALOM

A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény honorálja a közfeladatok ellátásában töltött éveket, ezért új jogcímként, a korábbi jogi szabályozáshoz képest módosult feltételekkel szabályozza a jubileumi jutalom intézményét.

A törvény nem az általában munkavégzéssel töltött időtartamot, hanem elsődlegesen a közalkalmazotti feladatok ellátását kívánja elismerni.

1992-ben 30 éves 3 havi illetménnyel járó jubileumi jutalmat kapott: Horváth Zoltánné /MNB Könyvek szerk./, Ily Lászlóné /Kult. marketing ir./, Nemere Zoltánné /Kézirattár/, Palotás Endréné /Főlőspéld. közp./, 25 éves 2 havi illetménnyel járó jubileumi jutalmat kapott: Bodnár Mária /Könyvtárközi kölcs./, dr. Tölgyesi Józsefné /Műsz. fennt. oszt./.

* * *

Az olvasószolgálati és tájékoztató fősztály közlése a fontosabb telefonszám- és szobaváltozásokról /csak a megváltozott adatokat tüntetjük fel/

	KÖZVETLEN	MELLÉK	SZOBA
fősztályvezető és titkárság			715/A, B
olvasószolgálati osztályvezető-helyettes	tel/fax:175 6991	510	726
számítógépes információ		630	714
gyorsmásolás		648	
Dr. Balogh György		510	726
Balogh Mária Eszter		514, 547	
Bóra Zsolt		649	716
Dallos Eszter		102	728
Demjén Andrásné		648	
Elekes Irén		102	728
Ertel Gézáné		514	727
Gabos Istvánné			715/A
Dr. Kiss Tamás Zoltán		649	716
Lázárné Horák Mária		529	715/A
Ottovay László			715/B
Pataki Gábor		630	714
Szalay Márta		649	716
Szeli Valéria		649	716
Szendrei J. Zsuzsanna		102, 630	728, 714
Szilvassy Istvánné		648	
Dr. Tóth Elek		630	714
Tóth József		209	453
Tüske László	tel/fax 175 6991	510	726
Dr. Tokaji Nagy Erzsébet		529	715/A
Váraday Géza		649	716

MAGYAR IRODALOM ÉS IRODALOMTUDOMÁNY BIBLIOGRÁFIÁJA 1986.

Budapest, 1992. OSZK, 515 p. Ára: 500 Ft

A Magyar irodalom és irodalomtudomány bibliográfiája című kiadványsorozat 1976 óta éves kötetekben jelenik meg az Országos Széchényi Könyvtár kiadásában.

A bibliográfia szakrendi szerkezetben az alábbi tájékoztatást nyújtja:

- a magyar irodalom magyar nyelven, önálló kötetben belföldön és külföldön megjelent alkotásai és a róluk szóló recenziók, kritikák (megjelenési helyükre és nyelvükre való tekintet nélkül),
- a magyar irodalomtudomány és -történet teljes, a segéd- és társtudományaik körébe tartozó válogatott bel- és külföldi könyvanyag (a róluk szóló recenziókkal, kritikákkal), tanulmányok és cikkek adatai megjelenési helyükre és nyelvükre való tekintet nélkül,
- a művelődéspolitikai, az irodalmi élet, az irodalmi kultúra belföldi és magyar vonatkozású külföldi publicisztikája, cikk- és híryanaga,
- Függeléként: az egyetemes irodalomtudomány területén, a hazai tudományosság körébe tartozóan bel- és külföldön megjelent kiadványok (a róluk szóló recenziókkal, kritikákkal együtt), tanulmányok, cikkek - megjelenési helyükre és nyelvükre való tekintet nélkül.

A bibliográfia évente kb. 260-280 magyar és idegen nyelvű időszaki kiadvány, kb. 250 tanulmánykötet és antológia feldolgozása, elemzése és más egyéb forrásból való gyűjtés révén - a hazai és külföldi magyar irodalom, irodalomtudomány és irodalmi élet, valamint a segéd- és társtudományok irodalmi érdekű anyagát tárja fel a teljesség igényével. Az irodalomtudományi és hungarika-kutatások alapvető segédeszköze, ugyanakkor a kulturális életben, az oktatásban, könyvtárakban is jól felhasználható.

Korlátozott példányszámban kaphatók (1981-ig) a korábbi tárgyévi kötetek is.

A kiadványok megrendelhetők: Országos Széchényi Könyvtár

Kiadványtár

1827 Budavári Palota F épület Telefon: 1556-967 Ügyintéző: Neményi Zsuzsa

SZERKESZTŐSÉGI ROVAT

Néhány szó az olvasóhoz

Két éve múlt, hogy az OSZK vezetősége, a Híradó szerkesztői döntöttek több mint három évtizedes múltira visszatekintő belső orgánunk megújításáról. Azóta a tartalom színvonalának emelése és a külső forma javítása mellett sikerült elérni, hogy lényegében minden szám idejében megjelent és eljutott a megfelelő belső és külső helyekre. Ugyanis kevesen tudják, hogy a Híradónkat megkapja mintegy százötven intézmény, külső személy, könyvtárak, az OSZK nyugállományba vonult dolgozói, akik jelentős részének ez az egyetlen kapcsolata volt munkahelyével.

Itt kell ismét felhívni a figyelmet arra a fontos körülményre, hogy általában egy éven belül az Országos Széchényi Könyvtár minden részlegének tudósítania kell - kellene - munkájáról, eredményeiről lapunk hasábjain valamilyen formában. Igen fontos az információ áramol-

tasítás házon belül, különösen azokról a területekről, ahol a munkamódszerek megváltoztak - például számítógépek használatára tértek át -. Ha ezekről nem tájékoztatjuk egymást, akkor ennek igen kellemetlen következményei lehetnek, házon belül és kívül is félretájékoztatunk, ha alaposan nem ismerjük egymás munkáját. Ezért úgy gondoljuk, a Híradó hasábjain történő beszámolás alapvető fontosságúnak minősíthető.

Most is mint már annyiszor, arra kérjük a könyvtár vezetőit és munkatársait, hogy jelentkezzenek írásaikkal, híreikkel, rendszeresen számoljanak be évi munkájukról, hivatalos utazásaikról, problémáikról, különösen munkamódszereik változásáról.

-i -a

OSZK HÍRADÓ AZ Országos Széchényi Könyvtár lapja
XXXV. évfolyam - 1992. 11-12. sz.

A szerkesztő bizottság elnöke: Ferenczy Endréné, főszerkesztő: Batári Gyula
A szerkesztő bizottság tagjai: Berke Barnabásné, Juhász Lászlóné, Ottovay László, Poprády Géza,
Rózsa Mária, Seres Tibor, Somkuti Gabriella, Somogyi Pálné, Sonnevend Péter
Műszaki szerkesztő: Rosta Lajosné, Burány Tamás

A szerkesztőség címe: Budapest I., Budavári Palota "F" épület. Postacím: 1827 Budapest

Készült az OSZK Nyomdaüzemében, 520 példányban, 3,5 A/5 iv terjedelemben

Felelős vezető: Burány Tamás

Munkaszám: 93.024

ISSN 0324-2064